

ВУЗФ
Финанси, застраховане,
бизнес, предприемачество
и иновации

ИКОНОМИКА, ОБРАЗОВАНИЕ И ПСИХОЛОГИЯ В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯ

СБОРНИК С ДОКЛАДИ

ISBN 978-619-7622-06-5

Икономика, образование и психология в условията на пандемия

Сборник с доклади, представени на Националната ученическа конференция „Икономика, образование и психология в условията на пандемия“, организирана от Висшето училище по застраховане и финанси на 16.02.2021 г.

Адрес на редакцията:

София 1618

ул. „Гусла“ № 1 (кв. „Овча купел“)

Висше училище по застраховане и финанси

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ

доц. д-р Григорий Вазов, главен редактор
доц. д-р Радостин Вазов, зам. главен редактор
проф. д.ик.н. Методи Христов
проф. д.ик.н. Виржиния Желязкова
проф. д-р Радослав Габровски
проф. д-р Даниела Бобева
проф. д-р Емилия Миланова
проф. д-р Григор Димитров
доц. д.ик.н. Красимир Тодоров
доц. д-р Десислава Йосифова
доц. д-р Станислав Димитров
доц. д-р Даниела Илиева
ас. д-р Виктория Гацова

Под научната редакция на:

доц. д.ик.н. Красимир Тодоров и доц. д-р Даниела Илиева

© ВУЗФ, Издателство „Св. Григорий Богослов“, 2021

ISBN 978-619-7622-06-5

СЪДЪРЖАНИЕ

1. МИСЛИ ГЛОБАЛНО – ПАЗАРУВАЙ ЛОКАЛНО	
<i>Десислава Иванова</i>	4
2. ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА COVID-19 ВЪРХУ БИЗНЕСА	
<i>Васил Стойчев, Виктория Стефанова, Симона Тодорова</i>	12
3. ИКОНОМИКА, ОБРАЗОВАНИЕ И ПСИХОЛОГИЯ В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯ	
<i>Николета Колева</i>	22
4. ПСИХОЛОГИЧЕСКОТО ВЪЗДЕЙСТВИЕ ВЪРХУ ОБЩЕСТВОТО И ФИНАНСОВАТА ГРАМОТНОСТ, ПОРОДЕНИ ОТ РЕЦЕСИЯТА И COVID – 19	
<i>Веселина Моева</i>	28
5. НЕВИДИМИЯТ COVID-19	
<i>Хава Кунгьова</i>	34
6. ПАНДЕМИЯТА В НАШИЯ ЖИВОТ	
<i>Теодора Кадиева</i>	41
7. МИНАЛО, НАСТОЯЩЕ, БЪДЕЩЕ В УСЛОВИЯ НА ПАНДЕМИЯ	
<i>Калина Митрова, Преслава Петрова</i>	50
8. РАЗВИТИЕ И ПРОМЕНИ ПО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЯ В ОЧИТЕ НА ЕДИН ПОДРАСТВАЩ	
<i>Теодора Тодорова</i>	59
9. ЗАПЛАХАТА – COVID-19	
<i>Фатиме Хъйрола</i>	65
10. HOW THE PANDEMIC HAS CHANGED THE WORLD FROM AN ECONOMIC AND SOCIAL POINT OF VIEW	
<i>Атанас Димитров</i>	72
11. ВЛИЯНИЕТО НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19 ВЪРХУ БЪЛГАРСКИЯ ТУРИЗЪМ	
<i>Преслава Маринова</i>	80

МИСЛИ ГЛОБАЛНО – ПАЗАРУВАЙ ЛОКАЛНО

Десислава Иванова

12 клас

II Английска Езикова Гимназия „Томас Джеферсън“, гр. София

Имейл: dessi21ivanova@gmail.com

Резюме

В този доклад бих искала да поставя акцент върху аспект, свързан с икономиката в условията на пандемия, който намирам за съществено важен. Пазаруването на локално ниво е действие, което всеки един от нас може да предприеме, не само за да подпомогнем държавната икономика, но и за да подобрим ежедневието си. Най – важните въпроси, които бих искала да засегна в следващите параграфи са: Защо е важно да пазаруваме местно? Какви видове качествени български стоки можем да купуваме? Какви ще са благоприятните резултати от това?

Ключови думи: Икономика, бизнес, пандемия, България, стоки.

Увод

Неоспорим факт е, че пандемията предизвика промени и оказва влияние върху всички сфери на живота – политика, работа, образование, култура. Всекидневието ни претърпя коренни изменения – дългосрочните ни планове бяха отложени, а повечето от ежедневните ни дейности преминаха в онлайн среда. На този фон една от най – потърпевшите сфери в глобален мащаб се оказа икономиката. Засегнатите от мерките във връзка с коронавирус държави бяха изправени и все още се борят с нелеката задача да запазят икономическата си и финансова стабилност; да разпределят държавния бюджет по възможно най – разумния и справедлив начин. Вносът и износът на стоки беше за дълго време невъзможен или крайно затруднен. Хиляди бизнеси и предприятия бяха задължени да затворят, работници – да напуснат, работодатели – да взимат трудни решения и да се изправят пред непосилни предизвикателства. Трите сектора на стопанството в световен мащаб претърпяха изменения и щети, с чиито последствия все още се борят. В контекста на тези безпрецедентни обстоятелства неизменно изниква въпросът: „Какво можем да направим, за да подобрим сегашната ситуация?“. Аз твърдо вярвам, че индивидуалният пример е ключов и че промяната зависи от всеки един от нас. Затова в този доклад реших да се концентрирам върху една на пръв поглед малка стъпка, която можем да предприемем в ежедневието си, за да подпомогнем икономиката на България не само в контекста на пандемия, но и занапред, а именно – пазаруването на локално ниво.

ПРОМЕНИ ВЪВ ВНОСА И ИЗНОСА В БЪЛГАРИЯ В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯ

ИЗМЕНЕНИЕ В СТОЙНОСТНИЯ ОБЕМ НА ИЗНОСА И ВНОСА НА БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ ПЕРИОДА ЯНУАРИ - НОЕМВРИ 2020¹ Г. СПРЯМО СЪЩИЯ ПЕРИОД НА ПРЕДХОДНАТА ГОДИНА

(Проценти)

Месеци/ Периоди	Износ - FOB			Внос - CIF		
	общо	ЕС ²	трети ³ страни	общо	ЕС ²	трети ³ страни
I	6.3	4.8	9.0	4.3	5.7	2.4
II	3.2	4.2	1.4	-1.6	2.1	-6.9
III	-6.3	-8.9	-1.3	-6.4	-8.3	-2.8
I - III	1.0	-0.1	3.0	-1.3	-0.6	-2.5
IV	-16.8	-19.7	-11.5	-31.4	-32.4	-29.9
V	-19.8	-17.8	-23.4	-28.1	-28.6	-27.3
VI	-5.6	-0.8	-14.0	-6.3	-7.3	-4.5
IV - VI	-14.1	-12.9	-16.3	-22.4	-23.1	-21.2
I - VI	-6.5	-6.4	-6.7	-12.0	-12.1	-12.0
VII	-9.8	-6.4	-16.1	-14.9	-15.1	-14.7
VIII	-14.5	-8.6	-24.6	-10.0	-10.6	-9.2
IX	-1.5	2.4	-8.1	-1.3	2.3	-6.4
VII - IX	-8.6	-4.3	-16.2	-8.9	-8.1	-10.2
I - IX	-7.2	-5.7	-10.1	-11.0	-10.7	-11.4
X	-10.8	-5.0	-20.9	-10.2	-12.3	-6.9
XI	-9.6	-3.4	-20.5	-0.5	-2.9	3.6
I - XI	-7.8	-5.4	-12.3	-9.9	-10.1	-9.6

Таблицата нагледно илюстрира различията на данните за стойностния обем на вноса и износа за 2020 г. спрямо същия период за 2019 г. Виждаме, че след обявяването на пандемията в глобален мащаб, стойностите не само драстично намаляват, но и са минусови. Това несъмнено оказва неблагоприятен ефект върху държавната икономика и възпрепятства българските бизнеси, чиито пазар е извън граница – както в Европейския съюз, така и в цял свят. В това число влизат и предприятията, които зависят от стоки от други държави.

При тези обстоятелства хиляди български работодатели бяха изправени пред трудното предизвикателство да продължат да развиват своята дейност, да поддържат финансова стабилност, да осигуряват работни места и коректно заплащане на служителите си.

На този фон, за да поощрим предприемачите ни и да си окажем подкрепа в трудни времена, бихме могли да се замислим за пазаруването на стоки от български производители. По този начин не само ще поощрим държавната икономика, но и ще станем една идея по – отговорни консуматори, ще пазаруваме по – екосъобразно и ще употребяваме качествени продукти.

ТРУДОВА ЗАЕТОСТ В БЪЛГАРИЯ В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯ

НАЕТИ ЛИЦА ПО ТРУДОВО И СЛУЖЕБНО ПРАВООТНОШЕНИЕ ПО ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ ПРЕЗ 2020 ГОДИНА*

Общо

(Списъчен брой в края на месеца)

Икономически дейности	Месеци								
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Общо	2 309 964	2 310 656	2 263 469	2 218 104	2 212 673	2 239 910	2 257 680	2 255 721	2 249 110
Селско, горско и рибно стопанство	66 887	66 960	68 372	69 441	69 706	71 782	72 242	71 555	70 683
Добивна промишленост	21 213	21 142	21 044	20 820	20 613	20 439	20 383	20 326	20 569
Преработваща промишленост	496 092	495 875	486 909	473 872	470 209	469 921	469 958	468 394	469 567
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	29 901	29 912	29 893	29 827	29 756	29 658	29 567	29 567	29 520
Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	36 986	36 902	36 720	36 644	36 353	36 398	36 382	36 408	36 372
Строителство	127 344	126 197	124 555	124 664	124 311	126 093	127 117	126 647	126 016
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	397 610	397 287	389 237	382 149	381 689	386 465	388 240	387 399	385 713
Транспорт, складиране и пощи	142 533	142 930	141 187	138 698	137 791	138 134	138 697	138 254	138 248
Хотелиерство и ресторантьорство	105 200	104 773	84 073	72 410	77 192	91 108	102 737	103 760	92 089
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	101 219	101 541	101 643	100 496	100 209	100 190	100 908	101 255	101 798
Финансови и застрахователни дейности	57 798	57 626	57 462	57 082	56 580	56 473	56 770	56 693	56 489
Операции с недвижими имоти	22 407	22 644	21 797	21 499	21 172	21 234	21 577	21 407	21 030
Професионални дейности и научни изследвания	82 375	82 408	81 483	80 705	80 001	79 836	79 834	79 798	79 756
Административни и спомагателни дейности	118 739	119 903	118 911	116 244	115 735	117 064	118 280	119 695	119 900
Държавно управление	112 864	112 944	113 301	113 797	113 435	113 677	114 347	114 291	114 210
Образование	167 332	167 260	166 577	164 717	163 761	162 405	159 513	158 307	165 028

Хуманно здравеопазване и социална работа	148 922	150 001	150 424	150 365	150 590	151 543	152 347	153 103	153 770
Култура, спорт и развлечения	37 646	37 593	34 794	30 429	29 726	33 211	34 047	34 263	34 017
Други дейности	36 896	36 758	35 087	34 245	33 844	34 279	34 734	34 599	34 335

Таблицата от Националния статистически институт на Република България показва броя на наетите лица в различни икономически дейности и сфери от трите сектора на стопанството за 2020 г. След месец март се забелязва тенденция на значителен спад в броя на наетите лица в хотелиерство и ресторантьорство; култура, спорт и развлечения.

Най – засегнати от мерките за справяне с коронавируса са предимно бизнеси, изискващи струпването на много хора на едно място и невъзможността за преодоляване на близък физически контакт между тях, както и тези, които не са пряко свързани със стоки или услуги от първа необходимост за населението.

При тези безпрецедентни обстоятелства на пандемия, които засегнаха България, за опазването на икономиката подкрепата от държавата и от сънародниците става крайно необходима. Вярвам, че за да може един бизнес да се развива и да се разшири до европейско или дори световно ниво, той първо трябва да бъде оценен и насърчен в собствената си държава.

БЪЛГАРСКИ СТОКИ, КОИТО МОЖЕМ ДА КУПУВАМЕ НА МЕСТНО НИВО

Хранителни продукти

България има благоприятен природо – ресурсен потенциал за култивиране на зърнени култури и десетки видове плодове и зеленчуци. В различни области на държавата се развиват и произвеждат качествени месни и млечни продукти. Въпреки това, по прогнозни данни, налични към началото на м. октомври, през 2020 г., се очаква намаление на продукцията от почти всички основни зърнени и маслодайни култури спрямо предходната година. Това се дължи главно на неблагоприятните климатични условия през стопанската година, довели до редукия на средните добиви от единица площ. Имайки предвид и неблагоприятните ефекти от пандемията върху икономиката, прогнозните стойности за измененията в производството на култури от първа необходимост са минусови.

Таблица II.12. Прогноза за производството на основни зърнени и маслодайни култури през 2020 г.

Култура	Показател/година	2019	2020 (прогноза)	Изм. 2020/2019
Пшеница	Площи (хил. ха)	1 199	1 184	-1,2%
	Среден добив (тона/ха)	5,14	3,93	-23,5%
	Производство (хил. тона)	6 162	4 658	-24,4%
Царевица за зърно	Площи (хил. ха)	561	575	2,5%
	Среден добив (тона/ха)	7,11	4,00	-43,7%
	Производство (хил. тона)	3 990	2 772	-30,5%
Ечемик	Площи (хил. ха)	112	138	23,2%
	Среден добив (тона/ха)	4,88	4,00	-18,0%
	Производство (хил. тона)	547	560	2,3%
Слънчоглед	Площи (хил. ха)	816	810	-0,7%
	Среден добив (тона/ха)	2,35	1,70	-27,7%
	Производство (хил. тона)	1 914	1 636	-14,5%
Рапица	Площи (хил. ха)	151	115	-23,9%
	Среден добив (тона/ха)	2,83	2,20	-22,3%
	Производство (хил. тона)	428	258	-39,8%

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“ (прогнозни данни за 2020 г.).

Затога аз призовавам следващия път, когато излизаме на пазар за хранителни продукти, да отидем до кварталния „Плод и зеленчук“, местната млекарница или месарница, пекарната на нашата улица. По този начин не само ще се храним с качествени, свежи и пресни продукти, но и ще подкрепим малките бизнеси и българската икономика като цяло.

Дрехи и обувки

Хранително – вкусовата и леката промишленост са традиционни и перспективни отрасли, които определят качеството на живот на хората и осигуряват работни места и доходи за населението.

В някои области в България активно се развиват вълнено-текстилна, памуко-текстилна, копринено – текстилна, трикотажна и шивашка промишленост. Добиват се ленени и конопени тъкани. Обработват се кожи и се произвеждат кожени и кожухарски изделия. Развива се обувната промишленост, а в някои градове се изработват дори и спортни обувки.

За да поощрим техния напредък, следващия път, когато отиваме на пазар, можем да обърнем внимание и на българските марки. Повечето от тях имат сайтове в интернет, с помощта на които можем да разучим стоките, които предлагат, и местонахождението на обектите им в страната. Във всеки квартал се срещат магазини с български облекла и обувки, които не отстъпват по качество и стил на тези, внесени от чужбина. По този начин

не само бихме могли да подкрепим българските производители, но и да обогатим гардеробите си с качествени и красиви попълнения.

Стоки от фармацевтичната и парфюмерийно - козметичната промишленост

Фармацевтичната промишленост в България се развива активно. Имаме родни фирми, които предлагат на пазара качествени лекарствени продукти на достъпни цени. От друга страна, през последните години парфюмерийно – козметичната промишленост също набира скорост, като вече на пазара се предлагат десетки български марки гримове, парфюми и най – различни видове козметика. Не само че те не отстъпват по качество на внесените от чужбина аналогични стоки, но и много от тях се грижат за околната среда. Закупувайки ги, ще обогатим ежедневието си и грижата за здравето и външния си вид с родни и добри продукти. Освен това, по този начин бихме могли да пазаруваме екосъобразно и да допринесем за българската икономика.

ТУРИЗМЪТ ПО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЯ И НЕГОВОТО ВЛИЯНИЕ ВЪРХУ БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА

Освен продуктите, които ежедневно консумираме, съществено значение в икономиката и финансовата стабилност на една държава имат и услугите, които тя предлага – както на населението си, така и на чужденците.

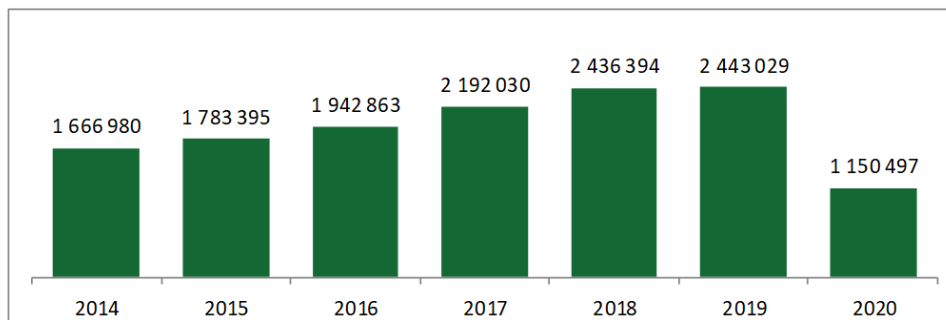
Всеизвестен факт е, че мерките срещу корона – вируса нанесоха сериозни щети върху икономиката на държавите, чийто бюджет разчита значително на туризма.

България също влиза в това число, като следната таблица представя драстичните промени, които пандемията наложи върху туризма. Броят на чуждестранните туристи за януари – май 2020 г. в сравнение с броя на туристите по същото време за 2019 г. се е редуцирал с повече от половина. Резултат от това са сериозни финансови загуби за бранша.

1. Чуждестранни туристи в България

За периода **януари – май 2020 г.** общият брой туристически посещения на **чужденци в България** е **1 150 497**. Спадът спрямо периода януари – май 2019 г. е **52,9%**.

Фигура 1. Туристически посещения на чужденци в България през периода януари – май (брой)

Източник: НСИ

Във времена като тези призовавам всички ни да обмислим и разгледаме възможностите, които България предлага за следващата ни почивка или ваканция. Националните ни туристически обекти са забележителности и места, които съчетават в себе си културното наследство на миналото с красотата на настоящето. Независимо дали е лято, зима или приятен пролетен уикенд, територията на страната изобилства от хотели, курорти, национални и природни паркове и черноморски плажове. Затова аз вярвам, че в България всеки може да намери място за отдих, независимо дали е авантюрист, любител на природата, или човек, търсец релаксация.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение бих искала да обобщя най – важните причини, поради които избрах моят доклад да бъде свързан с пазаруването и употребяването на стоки и услуги на местно ниво.

Пандемията нанесе сериозни щети на българската икономика – вносът и износът бяха ограничени; броят на наетите лица и в трите сектора на стопанството значително намалю; туризмът претърпя трудно преодолима криза. Времената са трудни и хората трябва да взимаме сложни решения, свързани с нашето здравеопазване, социален и личен живот, работа и училище. Отговорностите ни както към самите нас, така и към обществото неизменно се увеличиха. При тези обстоятелства е изключително важно като сънародници да окажем подкрепа един към друг и да проявим разбиране и съпричастност.

Пазаруването на локално ниво е една малка стъпка в ежедневието на всеки един от нас, но голяма стъпка за икономиката на България. Развитието на финансовата ситуация в държавата ни е в ръцете на всеки един от нас и е наша отговорност да полагаме грижи за нея и да поощряваме нейния напредък. Ползите и благоприятните резултати от местното пазаруване са както на държавно и икономическо ниво, така и на лично – стоките, които не са изминали хиляди километри, за да стигнат до нас, са несъмнено по – качествени, а потреблението им – по – екосъобразно.

Вярвам, че пазарувайки локално, можем не само да компенсирате спада в износа за 2020 г., но и да подпомогнем българската икономика, а заедно с това – да подобрим качеството си на живот. Във времена като тези, индивидуалният пример е ключов, а малките стъпки – най – важните за промяна и напредък към добро.

Библиография

Аграрен доклад 2020 (Годишен доклад за състоянието и развитието на земеделието).

Извлечено от Таблица П.12. Прогноза за производството на основни зърнени и маслодайни култури през 2020 г.):

https://www.mzh.government.bg/media/filer_public/2020/12/03/agd_2020_web.p

Национален статистически институт на Република България. Извлечено от Таблица за изменение в стойностния обем на износа и вноса на България през периода януари – ноември 2020 г. спрямо същия период на предходната година:

<https://www.nsi.bg/bg/content/7501/%D0%BF%D>

Национален статистически институт на Република България. Извлечено от Таблица за наети лица по трудово и служебно правоотношение по икономически дейности през 2020 година:

<https://www.nsi.bg/bg/content/3923/%D0%BD%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0>

Статистически данни за международен туризъм в България за 2020 г. (от сайта на Министерство на туризма на Република България. Извлечено от Таблица „1.

Чуждестранни туристи в България от файл“: „Международен туризъм - България (януари - май 2020 г.)“: <https://www.tourism.government.bg/bg/kategorii/statisticheski-danni/statisticheski-danni-za-mezhdunaroden-turizum-v-bulgariya-za-2020-g>

ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА Covid-19 ВЪРХУ БИЗНЕСА

Васил Стойчев

12 а клас

СУ „Димчо Дебелянов”, гр. Варна

vasil_stoi4ev_2002@abv.bg

Виктория Стефанова

12 а клас

СУ „Димчо Дебелянов”, гр. Варна

vikistanimirova11@gmail.com

Симона Тодорова

12 а клас

СУ „Димчо Дебелянов”, гр. Варна

simonatodorova2407@gmail.com

Резюме

За последната година пандемията от COVID-19 стана причина за страх и тревожност за милиони хора по целия свят и оказа влияние на психичното здраве – загубата на близки, изолация, значителни социално-икономически смущения и неувереност в утрешния ден на световната действителност. Наложилата се ситуация става тежко изпитание за много жители по света. В доклада се представя икономическата ситуация както в целия свят, така и в България. Анализира се отрасъла производство, на което пандемията влияе пряко, особено що се касае до конкуренцията.

Ключови думи: икономика, криза, пандемия, въздействие, бизнес, развитие.

Abstract

Over the past year, the COVID-19 pandemic has caused fear and anxiety for millions of people around the world and has affected mental health - the loss of loved ones, isolation, significant socio-economic shocks and uncertainty about tomorrow's global reality. The situation has become a severe ordeal for many people on the planet. The report describes the economically difficult situation both in the world and in Bulgaria. Industries such as production, which was directly affected by the pandemic, affecting competitive relations, are analyzed.

Key words: economy, crisis, pandemic, impact, business, development

Увод

В последните десетилетия човечеството преминава през множество катаклизми - наводнения, урагани, земетресения, пожари, различни вируси (птичи, свински и т.н). В това число можем да добавим и новата инфекция коронавирус Covid-19, която ни изправи пред множество промени и преживявания, които до този момент не бяха засягали толкова голям мащаб и толкова много отрасли и сектори. На фона на така стремглаво развиващото се разпространение на пандемията по целия свят при много хора възникнаха проблеми, засягащи здравето и целия жизнен цикъл, в това число и психичното здраве на милиони хора. В този момент всеки човек е принуден да се справи, така както умее, да преодолее стресовата ситуация, да се мобилизира и адаптира по най-бързия начин. Неизбежно ситуацията налага много бизнеси да преустановят дейността си, други да преминат изцяло в онлайн среда или хората да се преквалифицират, или кардинално да променят своята професионална ориентираност. За целта в световен мащаб ще има нужда от специалисти в областите: образование, бизнес, икономика и психология, които да подпомогнат човечеството в дни на глобална криза. Предприемат се мерки, разработват се стратегии и програми за преодоляване на дестабилизирания пазар на труда и световната икономика. Разпространението на коронавируса безспорно ще окаже и вече оказва сериозен ефект върху икономиката на България. Обявеното извънредно положение и последвалите строги мерки в огромна степен променят икономическия живот в страната. Пандемията води до много дълбок краткосрочен удар върху икономиката, който засяга всички, макар и през различни канали и в различна дълбочина. Подобен удар върху икономиката би означавал, че в цяла Европа, в т.ч. и България, ще изпадне в рецесия. Европа вече беше в състояние на „синхронизирано забавяне”, така че стои отворен въпросът дали еднократният шок няма да доведе до нова финансова криза и по-дългосрочно забавяне в Европа и в България. Към момента обаче фокусът е върху безпрецедентната ситуация с коронавируса и бързото приспособяване на икономическия живот у нас към тази нова реалност. Много важно е да обърнем внимание на един все по-лесно потвърдим факт. Финансовата и икономическа криза, които са неизбежен и дори здравословен елемент от системата на капитализма, не биха имали толкова катастрофални размери без административната помощ през първите месеци на 2020 година. Точно както изследванията на икономисти като Мъри Ротбарт и Лудвиг фон Мизес¹ неопровержимо доказват, че до Голямата депресия през 30-те години на XX век се достига след опитите за правителствена намеса, то и сега очакваната от всички рецесия, повече от десет години след последната такава, с бързи темпове се превръща в Депресия заради административно наложените забрани за функциониране на икономиката. Ако на този процес бъде сложен край в кратки срокове, то ефектът от предстоящото разгръщане на икономическата криза със сигурност би бил смекчен.

¹ Проф. д.ик.н. Атанас Леонидов, доц. д-р Теодор Седларски, Икономически теории. Антология. Първи том. Университетско издателство „Св. Климент Охридски” София, 2017

Доказателство за тази теза можем да открием в публикуван доклад на международната консултантска фирма „Оливер Уайман“, оценяваща състоянието на европейския банков сектор месеци след избухването на кризата. Наред с други заключения експертите посочват, че по отношение на удара върху европейските банки ситуацията наподобява по-скоро мини кризата в периода 2012-2013 година, отколкото тази през 2007-2009 г. Всъщност, въпреки безпрецедентния спад на БВП и замразяването на икономическите процеси в продължение на месеци, банките поемат повече от два пъти по-лек удар отколкото този по време на Голямата рецесия. В съчетание с променената регулаторна уредба след 2008 година и по-високите изисквания за капиталова адекватност, европейският банков сектор се оказва изненадващо стабилен. Изключение от това твърдение не правят и българските банки, които според данни на БНБ поддържат по-висока капиталова адекватност от голяма част от банките в Еврзоната².

Основно оръдие на труда се явява действието на човека. Именно неговото отношение, образование, квалификация, както и нивото на производство, личното благосъстояние, благосъстоянието на държавата и не на последно място развитието на човечеството в световен мащаб са основните фактори, влияещи върху глобализацията и модернизацията³.

Човешките характеристики, които се явяват позитивни и негативни фактори, влияещи на развитието на икономиката са основна част от теориите на Адам Смит и Давид Рикардо. Безусловно основните закони за развитието на икономиката са обективни, но в тях винаги участва и човешкият фактор с основната двигателна цел за по-добър начин на живот⁴.

Икономическото въздействие на COVID-19 засегна изцяло „нормалния начин на живот“, като наложи ново разбиране за „нормалност“. Варирайки в различните региони, то последиците до голяма степен зависят от икономическото положение на различните държави и съответно техните региони. Най-засегнати според световните статистики и доклади на Световната банка са - САЩ, Израел, Португалия, Испания и др⁵.

Въздействието на коронавируса (COVID-19) се усеща от всички организации по света. Лидерите търсят решения на широк кръг от взаимосвързани проблеми, които се оглавяват от опазване здравето на служителите и клиентите, задържане на персонала и намаляване броя на съкратените служители, намаляване на разходите и ликвидността,

² Доклад на БНБ за прегледа на качеството на активите и стрес теста на българската финансова система, 2016

³ Проф. д-р Зоя Младенова, Глобализация на икономиката и новата парадигма на развитието. Пленарен доклад от международна научна конференция „Икономиката в променящия се свят: национални, регионални и глобални измерения.“ Издателство „Наука и икономика“ Икономически университет – Варна, 2015

⁴ Смит. А. Изследвания о природе и причинах богатства народов, государств. М.;Л., 1935. Т.1.с.9

⁵ Global Economic Prospects, World Bank Group, June 2020

преориентиране на операциите и дейностите, навигация и изпълнение на възможните програми и финансираня от държавата.

Перспективите за икономиката зависят изключително много от решенията за разходите, които се вземат на микро и макро равнище като се съобразяват с евентуални очаквани постъпления в бъдещи периоди. Тъй като бъдещето е несигурно в икономически аспект, домакинствата и фирмите трябва да вземат тези решения за харчене въз основа на своите очаквания за бъдещето. Тези решения могат да зависят не само от техните възгледи за най-вероятния бъдещ резултат, но и от степента на несигурност около техните очаквания и от вероятността икономически нестабилната ситуация да продължи за по-дълъг период от време. Следователно измерването, разбирането и анализирането на тези очаквания с цел предприемане на мерки, стратегии е много важно за създателите на икономически ефективна политика.

Разпространението на Covid-19 и действията за неговото ограничаване оказват драматично въздействие върху икономиката на много страни по света. Най-засегнати са секторите, в които относително висок дял от потребителските разходи включва личен контакт и / или социална активност (например хотелско настаняване и изхранване, развлекателни услуги) и тези, които са най-засегнати от правителствените ограничения (например транспорт)⁶. Неблагоприятните икономически последици от пандемията са различни по причини, значимост и време за въздействие. Така например някои бизнеси изцяло преустановяват дейността си заради ограничения в социалния живот. В тази група спадат организаторите на културни или спортни събития, кафенета, барове и т.н., но заедно с тях засегнати са и всички, свързани с въздушен транспорт и изобщо презгранично пътуване, въпреки че няма пълна забрана за дейността им. Отделно, кризата е с „отворен край“, което е сериозен шок за планиране на летния туристически сезон, макар засега формални забрани да не са въведени. Промислените предприятия трябва да се справят с производствени и логистични промени, произтичащи от влиянието на пандемията. Това са краткосрочни и непосредствени въздействия на кризата; отделно, общото свиване на стопанската активност ще доведат до по-ниско съвкупно търсене на макро ниво. С други думи, индиректно почти всички стопански субекти ще бъдат засегнати в следващите месеци заради по-ниско потребление и вероятно отлагане или преосмисляне на инвестиции. Това може да доведе и до свиване на търсенето на бизнес услуги - ИТ, аутсорсинг на процеси и др.⁷.

Перспективите за икономиката на държавите ще зависят критично от развитието на пандемията, мерките, предприети за опазване на общественото здраве, и от това как правителствата, домакинствата и бизнесът реагират на тези фактори. Бъдещето е несигурно,

⁶По данни на Министерство на туризма /<https://www.tourism.government.bg/bg/kategorii/covid-19/>

⁷ Statement on COVID-19 economic policy response, European Council

Council of the European Union, /<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/03/16/statement-on-covid-19-economic-policy-response>

поради което домакинствата и фирмите трябва да вземат тези решения за разходи въз основа на своите очаквания; например домакинствата трябва да решат колко да похарчат или спестят, а фирмите да решат колко да инвестират и колко хора да наемат. Тези решения могат да зависят не само от техните възгледи за най-вероятния резултат, но и от степента на несигурност около тези очаквания и от вероятността да се реализира краен резултат от „най-лошия сценарий“. Домакинствата и фирмите могат да бъдат по-предпазливи да поемат ангажменти за разходи, когато са по-малко сигурни в бъдещето или когато смятат, че има по-голям риск от много лош резултат. Следователно данните за очакванията на бизнеса са много важни за политиците, като им помагат да информират своите преценки относно перспективите за икономика.

Предприетите мерки за борба с коронавируса вече доведоха до сериозна икономическа криза в целия свят. Забраните за пътуване, затварянето на молове, ресторанти, кафенета, необходимостта от поддържане на социална дистанция, поставят на колене цели индустрии. Заетите в тези пряко засегнати индустрии в България са повече от 12% от активно работещите⁸.

Предприетите мерки водят до огромни предизвикателства пред всички транспортни сектори, свързани с превозването на хора, но не само. Затварянето на граници затруднява значително цялостния транспорт. В силно засегнатите региони по света, индустрията намалява темповете си на работа с над 20%, което води до множество последствия, свързани с доставки на материали, услуги, което пък от своя страна забавя производството и в други държави. Общият поглед към макроикономическия удар от коронавируса, както и прегледа на развитието в другите държави, дава ясна посока на евентуални мерки в България след като продължителността на пандемията-първа, втора вълна е в дългосрочен план. Бъдещето развитие на ситуацията с вируса е непредвидимо, но на първо време е важно да се фокусираме върху възможните мерки. Със сигурност има нужда от дебат за необходимите дългосрочни политики за реструктуриране на стопанската активност и връщане отново на траекторията на висок растеж – засега обаче на дневен ред са спешни действия, които би следвало да се ограничат до адресиране на непосредствените проблеми⁹.

По време на криза сериозно забавят развитието си всички индустрии, чиито продукти са тип инвестиционни (жилища, автомобили, скъпа техника, ремонти и т.н.). Хората започват да харчат основно за стоки от непосредствена необходимост и да спестяват, защото не знаят докога ще имат работа и доходи. Виждаме как по света множество автомобилни производители спират или намаляват производството си, а в България има доста компании, които снабдяват тези производители с компоненти (например през 2011-а турска компания – Тракуа Сам, отвори фабрика за автомобилни

⁸ Тошко Петков, Въздействие на COVID-19 върху бизнеса. Важните стъпки за преодоляване на кризата, електронен източник

⁹ Информационен бюлетин. Електронно седмично издание на Камарата на професионалните оценители 26 март 2020 г. Брой 12 (399)

стъкла в Търговище (за Dacia, Skoda, Audi, BMW и др.), наречена Тракия Глас България. Съвсем наскоро и южноафриканската ALC (Automotive Leather Company) откри цех за производството на кожени седалки в с. Мусачево (за BMW, Nissan, Mercedes-Benz и Volkswagen)¹⁰

Цялостно индустрията и услугите ще забавят значително оборотите си. Ще започнат съкращения на служители, безработицата ще се увеличи. Консумацията на енергия се намалява.

Таблица 1.

БЕЗРАБОТНИ ЛИЦА И КОЕФИЦИЕНТИ НА БЕЗРАБОТИЦА НА НАСЕЛЕНИЕТО НА 15 И ПОВЕЧЕ НАВЪРШЕНИ ГОДИНИ ПРЕЗ ТРЕТОТО ТРИМЕСЕЧИЕ НА 2020 ГОДИНА

Пол Местоживеене Възраст Степени на образование	Безработни лица - хил.	Коефициенти на безработица - %
Общо	160.4	4.8
По пол		
Мъже	95.4	5.3
Жени	65.0	4.2
По местоживеене		
В градовете	99.8	3.9
В селата	60.6	7.6
По възраст		
15-24	19.0	13.2
25-34	40.0	5.9
35-44	39.3	4.5
45-54	33.1	3.7
55 и повече	29.0	3.9
По степени на образование		
Висше	29.7	2.8
Средно	75.1	4.1
в т.ч. с придобита професионална квалификация	42.7	4.1
Основно	45.1	12.8
Начално и по-ниско	10.4	14.4

¹⁰ Красимир Кирилов за сп.Камиони, бр.5, 2013

Таблица 2.

БЕЗРАБОТНИ ЛИЦА И КОЕФИЦИЕНТИ НА БЕЗРАБОТИЦА НА НАСЕЛЕНИЕТО НА 15 И ПОВЕЧЕ НАВЪРШЕНИ ГОДИНИ ПРЕЗ 2019 ГОДИНА

Пол Местоживеене Възраст Степени на образование	Безработни лица - хил.	Коефициенти на безработица - %
Общо	142.8	4.2
По пол		
Мъже	82.3	4.5
Жени	60.5	3.9
По местоживеене		
В градовете	84.2	3.2
В селата	58.6	7.8
По възраст		
15-24	13.1	8.9
25-34	39.8	5.5
35-44	35.3	3.9
45-54	27.2	3.1
55 и повече	27.3	3.7
По степени на образование		
Висше	19.6	1.9
Средно	64.2	3.4
в т.ч. с придобита професионална квалификация	39.0	3.5
Основно	44.2	11.9
Начално и по-ниско	14.7	18.9
Вариация на коефициента на безработица по статистически райони - %		58.0

В световен мащаб се разглеждат 2 основни сценария:

Според първия, по-голямата част от света ще се справи с коронавируса в рамките на 2-3 месеца. Това е добрият сценарий, но дори според този сценарий се очаква икономическа криза с размери от порядъка на световната финансова криза от преди десетина години. Всички помним какво се случи тогава. БВП на повечето държави спадна с 6-10%, безработицата достигна до 20 и повече процента. Излизането от тази криза отне няколко години.

Вторият вариант на развитие, предполага, че справянето с коронавируса ще се случи в рамките на 6-9 месеца. Ако това се случи, последствията за икономиката в света ще са много по-лоши, може би два пъти по-лоши от разглеждания първи вариант.

Таблица 3.

Мерки за предприемане на локално и глобално ниво, с цел адаптация на бизнеса и производството

№	Икономически субекти	Мерки за предприемане с цел адаптация на бизнеса и производството
1.	Ниво производство	<ul style="list-style-type: none"> - Съкращаване на служители в производството, увеличаване на роботизацията; - Усилено онлайн-предлаг
2.	Ниво държава	<ul style="list-style-type: none"> - Преразглеждане на националните стратегии за развитие, фокус на само-обезпечаването; - Засилен контрол на предлагането и безопасността на продукцията; - Развитие на вътрешното производство (субсидии, финансиране, иновации)
3.	Ниво потребители	<ul style="list-style-type: none"> - Облекчаване на сегмента “take away” и от типа “fast food” - увеличаване на онлайн магазините вкл. за хранителни продукти и др. продукти от първа необходимост

Много страни в ЕС вече предприемат усилени мерки по намаляването на негативното влияние и последствията от пандемията. Така например ЕС е обезпечил:

- свободно движение на товарите - зелени коридори и контрол по гранични пунктове
- Комисията създава SURE — нов инструмент на ЕС за солидарност в подкрепа на работещите за запазване на дохода им и в подкрепа на работодателите да оцелеят и да задържат служителите си. SURE ще осигури финансова подкрепа в размер до 100 млрд. евро под формата на заеми от ЕС и ще представлява общоевропейска схема за смекчаване на рисковете от безработица.

- Комисията предлага да адаптира Фонда за европейско подпомагане на най-нуждаещите се лица, за да гарантира, че доставките на храни могат да продължат да се извършват за най-нуждаещите се, като в същото време се осигурява безопасност на доставчиците и получателите.
- Комисията предлага да се пренасочи всяко налично евро от тазгодишния бюджет на ЕС, за да се спасява човешки живот чрез нов инструмент на ЕС за солидарност. Това ще гарантира, че 3 млрд. евро се насочват за оказване на подкрепа на държавите членки в справянето с кризата в областта на общественото здраве.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

За да се компенсира социално-икономическото въздействие на епидемията на COVID-19, са необходими смели действия, предприети своевременно и координирано от всички институции, отговорни за вземането на решения в ЕС. Обявените мерки се отнасят до ситуацията, която съществува днес. Специалистите твърдят, че тази ситуация се променя ежедневно. По-нататъшно влошаване на икономическите перспективи не може да бъде изключено. От последната финансова криза насам Съюзът се снабди с решителни инструменти в подкрепа на държавите членки и за гарантиране на стабилността на финансовите пазари. В сравнение с предходните години действията и мерките, които се предприемат, са в световен мащаб, като се използват всички налични средства. Съюзът следва да направи всичко възможно, за да сведе до минимум въздействието на COVID-19 и свързаните с него ограничителни мерки върху гражданите, предприятията и икономиката.

Библиография

1. Доклад на БНБ за прегледа на качеството на активите и стрес теста на българската финансова система, 2016
2. Информационен бюлетин. Електронно седмично издание на Камарата на професионалните оценители 26 март 2020 г. Брой 12 (399)
3. Красимир Кирилов за сп. Камиони, бр.5, 2013
4. Министерство на туризма /<https://www.tourism.government.bg/bg/kategorii/covid-19>
5. Проф. д. ик. н. Атанас Леонидов, доц. д-р Теодор Седларски, Икономически теории. Антология. Първи том. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“ София, 2017
6. Проф. д-р Зоя Младенова, Глобализация на икономиката и новата парадигма на развитието. Пленарен доклад от международна научна конференция „Икономиката в променящия се свят: национални, регионални и глобални измерения. Издателство „Наука и икономика“ Икономически университет – Варна, 2015
7. Смит. А. Исследования о природе и причинах богатства народов, государств. М.;Л., 1935. Т.1.с.9. /

8. Тошко Петков, Въздействие на COVID-19 върху бизнеса. Важните стъпки за преодоляване на кризата, електронен източник /<https://next-consult.com/bg/posts/publikatsii/vuzdeistviето-na-covid-19-varhu-biznesa-vajnite-stapki-za-preodoliavane-na-krizata/>
9. Global Economic Prospects, World Bank Group, June 2020
10. Statement on COVID-19 economic policy response, European Council, Council of the European Union, /<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/03/16/statement-on-covid-19-economic-policy-response/>
11. Кирил Тодоров за учебник по Предприемачество и мениджмънт

ИКОНОМИКА, ОБРАЗОВАНИЕ И ПСИХОЛОГИЯ В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯ

Николеца Колева

12 клас

Професионална гимназия „Генерал Владимир Заимов”, гр. Сопот

e-mail: nkoleva316@gmail.com

Резюме

В доклада ще разгледаме как пандемията повлия на икономическия сектор, образователния сектор и на психологичното състояние на хората. Както всяка една ситуация има две страни - положителна и отрицателна, тук също се наблюдава положителен ефект, макар и малък, който се отразява в самите нас като нация. Ще разгледаме по-отблизо промените, които настъпиха в обществото и как те се отразиха на образованието, икономиката и начина ни на мислене.

Ключови думи: икономика, образование, психология, пандемия, последици

Увод

Тежката 2020 година показва колко крехък е светът ни. Тя ни показва и кое е най-важното, когато стане страшно. Този вирус определено е тест като никой друг. Никога досега животът на толкова много хора по света не е бил засегнат в такъв мащаб или скорост. Всичко се промени радикално поради глобалното му разпространение. С цел ограничение на разпространението на вируса на територията на цяла Европа бяха наложени гранични ограничения. Ограничаването на свободата на движение и другите координирани ограничителни мерки бяха необходими за спасяването на човешки животи, но тези мерки доведоха до сериозно забавяне на икономиката, както и до закъснения при доставките на стоки и услуги от критично значение за земеделското производство и преработка. Милиони предприятия по света спряха своята дейност, хиляди училища преминаха в обучение от разстояние в електронна среда, а ние, хората, се наложи бързо да се адаптираме към промените и да ограничим социалния си живот. Тази ситуация определено се отрази неблагоприятно върху всички нас по един или друг начин, защото беше изключително непредвидена и изненадваща. По-голямата част от предприемачите, учителите и държавните служители споделиха, че всъщност не са били подготвени за такъв

икономически и психически удар. Пандемията се движи като вълна, която се надпреварва да забави разпространението на вируса чрез тестване и лечение на пациенти, проследяване на контакти, ограничаване на пътуванията, поставяне под карантина на граждани и отмяна на големи събирания. COVID-19 има потенциал да създаде опустошителни социални, икономически и политически кризи, които ще оставят дълбоки белези. Всеки ден хората губят работа и доходи, без да знаят кога ще се върне нормалността. Живеем във време на голяма икономическа, социална, образователна и медицинска несигурност, но въпреки това трябва да мислим рационално и в положителна насока, защото решението се крие вътре в нас. Пандемията всъщност ни показва на нас като хора, че не сме безсмъртни. На икономическите и финансовите представители, че няма нищо сигурно и че трябва да се мисли хладнокръвно и мащабно в кризисни ситуации като тази, на нас учениците и учителите, че трябва да ценим времето прекарано в училище. За кратко време успяхме да излезем от зоната си на комфорт и показахме, че сме дисциплинирани, креативни, отговорни и мислещи хора.

Масово предприятията на запад продължават своята дейност онлайн, ако това е възможно, чрез различни методики, защото на този етап по-голямата част от потребителите прекарват своето време в социалните мрежи. Те създават сайтове и онлайн реклами, чрез които да грабнат интереса на потребителя и отново да задействат своята работа по възможно най-добрия начин. Всички училища на територията на страната преустановиха учебните си занятия под строг режим на безопасност. Заведенията и магазините също ограничиха потока на клиенти

ИЗЛОЖЕНИЕ

ОБРАЗОВАНИЕТО В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯ

Пандемията COVID-19 е огромно предизвикателство за образователната система. През последните 50 години се наблюдава огромен ръст в предоставянето на образование на всички нива. Тази пандемия е най-голямото предизвикателство, с което образователната ни система се е сблъсквала някога. Правителството разпреди на всички институции както частни, така и държавни да прекратят обучението лице в лице за повечето от своите ученици, изисквайки от тях да преминат почти за една нощ към онлайн обучение и виртуално образование. Настъпи една неяснота и страх сред учители и ученици. Първоначално не беше лесно, тъй като всички бяхме свикнали нашите часове да се провеждат в класните стаи заедно с нашите учители, не всички успяха толкова бързо да се приспособят към електронната среда на обучение, тъй като в началото не бяхме запознати изцяло с приложенията, с които трябваше да работим. Липсата на хубава технология също беше голям фактор, защото се оказа, че не всеки един ученик може да си позволи добра техника на работа поради финансови причини и също така, не се намираше за достатъчно ефективно този вид обучение и това породило множество конфликти. Въпреки трудната

обстановка обаче всички ние подадохме ръце един към друг и започнахме да си помагаме много повече, защото както всяка ситуация има две страни ,положителна и отрицателна, така и тази наред с негативната,върви и положителната. Станахме по-гърпеливи , оценихме стойността на училището и възможността да бъдем в него сред нашите съученици. Осъзнахме, че то не е просто една сграда, а нашия втори дом . Смятам, че всеки от нас се сблъска с различна трудност, но въпреки това се справихме и показахме, че непознатото всъщност не е толкова страшно. В ситуации като тази човек трябва да проявява креативност, упоритост и най-вече спокойствие.

ИКОНОМИКАТА В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯ

И ПОСЛЕДИЦИТЕ ОТ НЕЯ

Икономическият сектор също е един от силно засегнатите поради фалита на много фирми, ограничаването на вноса и износа, както и увеличаването на разходите. Повишените разходи, които имат директно отношение към справянето със ситуацията, са безспорни. Тук влизат лечебните разходи, в т.ч. оборудване и консумативи, подкрепа на медицинския персонал, повече ресурс за социалните услуги спрямо възрастните, особено социалният патронаж, който играе ключова роля в създалата се ситуация. Това са неизбежните разходи за справяне с епидемията и по-бързото възстановяване на икономиката на страната. Добрата новина, е че повечето предприятия, които могат,при първа възможност насочиха своята дейност към онлайн средата . Безспорен е факта и също, че пазарите на земеделски продукти и храни най-бързо реагираха на наложените мерки от страна на държавата. Като цяло, още в самото начало на обявяването на пандемия, цените на повечето продукти отбелязват понижение, най-вече в резултат от спада в търсенето и от все по-влошаващите се икономически перспективи, също и от факта, че доста от предприятията фалираха, което доведе до скок в процента на безработица. Още спадът е предизвикан от намаляване на потреблението, свързано с наложената карантина и блокада в много държави заради коронавируса, както и поради по-ниското търсене от производителите на какъвто и да е вид продукт. За преодоляване на преките и косвените последици от COVID-19 на европейско ниво се въведе целева извънредна мярка за подкрепа на земеделските стопани и малки и средни предприятия (МСП), особено засегнати от пандемията. Подкрепата цели да се предостави спешна помощ на земеделските производители и МСП, които се занимават с преработка, търговия или развитие на селскостопански продукти, за да се осигури непрекъснатост на тяхната стопанска дейност в условията на коронакризата. Регламентът задава няколко основни параметри при разпределяне на извънредната помощ, като първия е:

1. Кои са бенефициентите на подкрепата - земеделски стопани и малки и средни предприятия (МСП), които преработват и предлагат на пазара селскостопански продукти,

включени в приложение I към ДФЕС, или на памук, с изключение на рибни продукти, като резултатът от производствения процес може да бъде продукт, който не е включен в обхвата на посоченото приложение. Подпомаганите субекти са засегнати в една или друга степен от кризата, предизвикана от COVID-19.

Втория параметър засяга размера на подпомагането, като плащането следва да е под еднократно платима сума и не трябва да надвишава 7 000 евро на земеделски стопанин и 50 000 евро на МПС. Третия параметър засяга срока, тоест, кога трябва да бъде извършено това плащане, като той е 30 юни 2021г. и трябва да се подадат няколко заявления, които трябва да бъдат одобрени от съответния орган не по-късно от 31 декември 2020. Като четвъртия параметър следва подпомагането да бъде предоставено въз основа на обективни и недискриминационни критерии, с цел оптимално разпределение и насочване на ресурса към бенефициентите, които в най-голяма степен са пострадали от кризата. По отношение на земеделските стопани, тези критерии могат да включват производствени сектори, видове селскостопанска дейност, селскостопански структури, видове търговия със селскостопански продукти и брой на наетите сезонни работници; по отношение на МСП тези критерии могат да включват видове сектор, видове дейности, видове региони и други специфични ограничения. На този етап все още е рано да се направи цялостна оценка на евентуалните икономически загуби (от нереализирана продукция, от влошена пазарна конюнктура и пр.) за земеделските производители, тъй като за повечето сектори активният селскостопански сезон не е приключил. Изключения правят розопроизводството, производството на декоративни растения и пчеларството, за които са налични данни за значително намаление на приходите от дейността на стопанствата спрямо предходната година (с над 30% за розовия цвят, с около 40% за декоративните растения и с близо 15% за пчелния мед), в резултат от почти пълното затваряне на реализационните канали на произведената продукция. Подобна ситуация се очертава и пред лозаро-винарския сектор, поради драстичното свиване на потреблението през периода. Наред с негативните ефекти от недостига на работна ръка и затруднената реализация на продукцията върху устойчивостта на стопанските оператори от агрохранителната верига, тяхната ликвидност се влошава и от допълнителните разходи за прилагане на задължителните противоепидемични мерки и осигуряване на безопасни условия на труд в производствените им обекти. Кризисната ситуация с COVID-19 се отразява негативно на всички производствени направления в земеделието и преработвателния сектор, като затруднения възникват както за малките и средни стопанства, така и за по-големите стопански субекти на територията на цялата страна. Но въпреки това държавата и ЕС правят всичко по силите си тези щети да бъдат поправени откъм финансова гледна точка и всички тези сектори отново да заработят ефективно, като се предвиждат различни механизми за отсрочване на данъци за бизнеси, което да им даде необходимата ликвидност в трудните времена. Тук влизат различни разсрочвания на данъчни плащания и отпадане на глобите при закъснели плащания, ако закъснението е директно обвързано със ситуацията около коронавируса. Поради различните данъчни

системи в двете страни, не са водещи детайлите, а общата посока на данъчните мерки за ликвидна подкрепа. Предвиждат се различни механизми за отсрочване на данъци за бизнеси, което да им даде необходимата ликвидност в трудните времена. Тук влизат различни разсрочвания на данъчни плащания и отпадане на глобите при закъснели плащания, ако закъснението е директно обвързано със ситуацията около коронавируса.

ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА В УСЛОВИЯ НА ПАНДЕМИЯ

Заради пандемията от коронавирус хората в много страни по света останаха затворени по домовете си, а множество индустриални производства бяха преустановени. По улиците се движат по-малко автомобили и автобуси. В небето летят по-малко самолети. Всичко това подобри рязко качеството на въздуха. По цял свят. Спирането на икономическата дейност води до по-малко вредни емисии. Оттеглянето на хората действа благоприятно на някои животински видове. Намалелият пътен трафик например означава, че по-малко дребни животни - като таралежите, които сега излизат от зимен сън, рискуват да бъдат прегазени от автомобили. В същото време патиците в парка сигурно се питат къде изчезнаха хората - вече няма кой да ги храни с хляб. Също липсата на големите круизни кораби се отразява изключително благоприятно на морските обитатели - например китовете, които сега могат напълно необезпокоявано да кръстосват моретата и океаните.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИ ПОСЛЕДСТВИЯ ОТ ПАНДЕМИЯТА

Но не всичко опира и до икономическа и образователна гледна точка, защото глобален проблем също е страхът, който вируса породил у всички нас. Страхът от загуба на работна позиция и доходи, поради поставяне под карантина, или съкращаване, вследствие намален обем на работа. Повечето от нас не са се изправяли пред подобна криза, като тази, която в момента изживява светът. Хората са притеснени не само дали ще се разболеят от вируса, но и ако това се случи как ще протече заболяването при тях, безпокоят се за близките си – деца, родители, роднини, приятели, колеги. Притеснения има как това ще се отрази на живота ни сега и в бъдеще. Необходимо е да дезинфекцираме страха от себе си. Направено е проучване в Германия, което показва, че около 42 % от участниците изпитват страхове и тревоги, свързани най-вече с икономическото положение, с опасността от масови фалити, безработица и рецесия. Но нека да погледнем и от друга гледна точка, това, което успява да ни подари тази пандемия е време. И ние трябва да изберем как да го оползотворим, защото Грипната епидемия принуждава много от нас да останат вкъщи заедно със семейството си – съпруг/а, деца, родители. Това е възможност да им отделим повече време, отколкото бихме имали възможност когато и да било, също така да отделим време и на самите себе си.

Това е времето да придобием нови знания и умения. От началото на грипната епидемия до момента много онлайн платформи за обучение обявиха свободен достъп. Разполагаме с много ресурси в интернет пространството. Можем да гледаме образователни филми и клипове. Много музеи и галерии дори дадоха възможност за дистанционно разглеждане и запознаване на експонатите. Това е безкрайно важният момент най-после да останем насаме с мислите си. Да поразсъждаваме над важни за нас теми. За малко да се отделим от модерния свят на технологиите. Факт е, че негативните неща тежат много повече на везната, отколкото негативните, но винаги има изключение. Въпреки всички икономически кризи, образователни сътресения и страхове, именно в такава ситуация може да си проличи добрия екип, този, който подхожда с тактичност и рационалност, защото тази пандемия ни даде сметка да се замислим ние като хора, че не сме безсмъртни, че трябва да се грижим за психическото си състояние и да не си мислим, че всичко е сигурно, защото никой не ни дава гаранция, че това ще е последната пандемия в историята. Вярно е и преди е имало много световни заплахи и първосигнално всяко едно човешко същество изпитва страх за физическото си съществуване и това на близките му, след което се нарежда и финансовото му състояние, но не можем да променим нещата толкова лесно.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въпреки трудните времена, които настъпиха през последната година и половина, най-показан е фактът, че всички успяваме заедно да се справим и да се приспособим към ситуацията чрез дисциплина, организираност и търпение. Пандемията ясно ни показва, че нещо в живота на Земята не е в реда на нормалното, че трябва да спрем да бъдем главно консуматори, че стабилността в Бизнеса не винаги е сигурна и не на последно място, че ние хората не сме безсмъртни. Трябва да променим подхода си, да се окуражаваме взаимно и да не гледаме на нещата само от негативната им страна. Нека се концентрираме върху позитивното, за да стане такава, защото именно в такъв момент, в който предприятията виждат голяма трудност, те имат нужда от хора, които ще погледнат нещата през друга призма, без да изпитват страх и отчаяние. Вярно, светът няма да е както преди, по-силен ще да е!

Библиография

1. Министерството на земеделието, храните и горите
2. Петър Нейков, писател в investor.bg

Психологическото въздействие върху обществото и финансовата грамотност, породени от рецесията и COVID – 19

Веселина Моева

12 клас

ПЕГ „Екзарх Йосиф I“ гр. Ловеч

Email: veselinapm@yahoo.com

Резюме

Поради глобализацията и обвързаността на икономиките отбелязаният спад в БВП на дадена държава се отразява и на останалите, и така през 2020 г. икономистите установиха година на световна рецесия. Тясно обвързана с това е и народопсихологията, тъй като всеки един индивид има участие в икономическата активност по различни начини. Липсата на финансова грамотност у индивидите се оказва една основна причина за психическите проблеми в обществото, породени от COVID кризата.

Ключови думи: криза, финансов стрес, финансова грамотност, икономически спад, COVID – 19

Увод

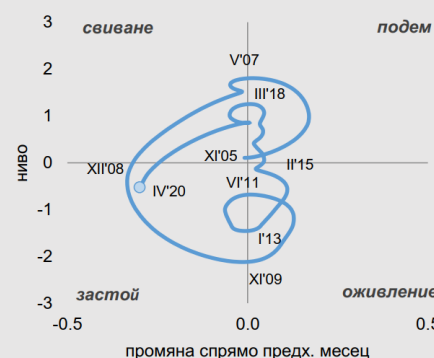
COVID – 19 – новооткритата зараза ни донесе куп проблеми. Нека започнем с изпитанията пред здравната система за целия свят, която се оказва недотам стабилна. Липсата на солидарност в страните по света и неподготвеността за подобни кризи, имайки предвид всички епидемии, които са дали отражение в историята на човечеството. Сриващите се икономики и хиляди недоволни хора, излизащи по улиците на европейските държави, а и не само, за да протестират срещу наложените рестрикции, защото нечии бизнеси са пострадали, човешките животи, като че ли остават на заден план. И отново се връщаме на държавите с пострадали икономики, които отчитат рекордни спадове в БВП. Вносът и износът не се осъществяват както преди и така глобализацията за кратко се забавя. Обществото се изправя пред психологически проблеми. Някои хора се сблъскват с депресия, стрес и дори стигат до самоубийство, защото нямат добра финансова устойчивост и яснота за бъдещето. Обществото се изправя пред една дълготрайна несигурност и предприема действия, които ще им дадат временно чувство за стабилност, но може би това е грешката – търсенето на временното решение, а не на устойчивото.

1. Рецесията – отражение на COVID – 19

Поради новооткрития вирус, чиито корени започват от Китай, светът претърпява нова

Граф. 2 Индикатор за проследяване на икономическия цикъл

(на база бизнес анкети)

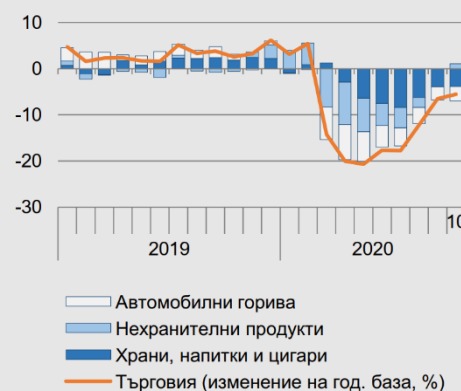
Източник: Евростат, МФ

финансова криза, която според експертите се квалифицира като рецесия. Както знаем рецесията все някога трябваше да се случи, тъй като тя е част от цикличността на конюнктурните фази, както се вижда на графиката. Българската икономика многократно е преминавала през всички икономически нива, като е в тясна връзка с останалите световни икономики, разбира се. За да се съхрани човешкото здраве, държавите предприеха редица мерки, в които влиза и така нареченият локдаун – абсолютното затваряне на една държава. Тъй като световните икономики са по – глобализирани от всякога, наложените локдауни доведоха до рецесии. На европейско равнище спадът на икономиката възлиза на 7,4%. България също отбелязва понижаване в икономическите индикатори най – силно изразени във второто и третото тримесечие, след като обявява извънредно положение, съпроводено от строги мерки в продължение на два месеца. Поради този факт българската икономика преминава във фазата на рецесия.

Както се вижда на графиката „Приноси към търговията на дребно“, ясно е изразен изначалния спад в продажбата на стоки на дребно, който започва от март месец с обявяването на извънредното положение. Това е един рекорден спад (20% на годишна база), регистриран при всички групи стоки, като най – висок бе приносът на секторите автомобилни горива, текстил, компютърни и периферни устройства и др. Може да се изведе тенденциозно намаление в търговията на дребно в продължение на шест месеца, като тук е важно да се отбележи, че по – голямата част от обществото не прибегва към закупуването на нехранителни продукти. Това се дължи на фактът, че самият коефициент на икономическа активност намалява и по – конкретно броят на заетите лица, които са в засегнатите сектори като ресторантьорство, хотелиерство, туризъм и други подобни услуги, спада. Поради едновременното обявяване на локдауни в други европейски икономики, с които България извършва външна търговия, търсенето от тях респективно отсъства и така българските предприятия, които си сътрудничат с други от държави в Европейския съюз и не само, се налага да предприемат редица мерки за икономическата им стабилност, тъй като

Граф. 2 Приноси към търговията на дребно

(пр.п., тегла при 2015=100)

Източник: НСИ

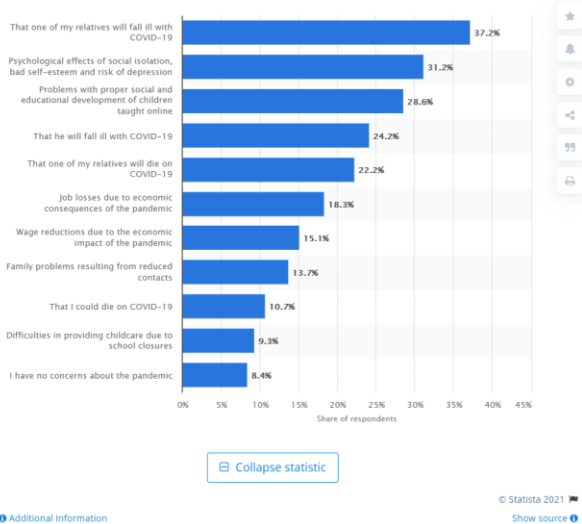
процентната приходност намалява. Такива мерки са съкращаване на работници или работните часове, за да може дадено предприятие да не поема нормалните досега режийни разходи, както и изплащането на трудови възнаграждения. Всичко това е причина покупателната способност да намалее и респективно да се отрази на съответния икономически сектор, чиито фокус пада върху тези сегменти.

Вследствие на ограничителните мерки, свързани с COVID – 19 висок спад се наблюдава и при основните индикатори, част от които е и промишленото производство. То намалява с двуцифрен темп от 15,7%. Освен това рекорден спад се забелязва при вноса и износа съответно с 18% и 29,8%. Особено осезаемо протиепидемичните мерки се отразиха и на транспортните и туристически услуги и износът спадна с 57,3%, а вносът с 59,5%.

В общи линии БВП на България отбелязва спад във второ тримесечие – 8,7% и в третото тримесечие – 5,2% на сезонно изгладени данни. Това се отразява неблагоприятно върху бизнес климата и върху доверието на потребителите.

2. Психологическите ефекти от COVID – 19 кризата върху обществото

Поради силно стресовата ситуация, възникнала вследствие от COVID – 19, по – голямата част от световното население почувства предимно психическо неразположение, оставяйки в неведение за бъдещето и страхувайки се от непроученото досега ново заболяване. Коронавирусът още в самото начало беше причина за масова паника в обществото, но в същото време играеше ролята и на катарзисен фактор за някои.

Проучването „Кои от потенциалните рискове във връзка с COVID – 19 Ви притесняват най – много“ от statista.com, проведено в една от държавите членки на ЕС, показва, че повечето хора (37,2%) са били силно разтревожени, респективно още са, за здравето на своите роднини и близки и от превенцията им от коронавируса. По – забележително в графиката е, че 31,2% от анкетираните са посочили ниско самочувствие и риск от депресия като

психологическо въздействие, породено от COVID – 19. Възможна причина за това е дълготрайните изолация и локдаун, които ограничават присъствените социални контакти, за да се осъществи ограничаване на заразната болест. Малко под 20% от запитаните се тревожат от загубата на месторабота поради икономическите последствия. Това може да доведе до така наречения финансов стрес, тъй като според последни данни на ОИСР мнозина нямат добра финансова грамотност и не спестяват, а разчитат на основния си

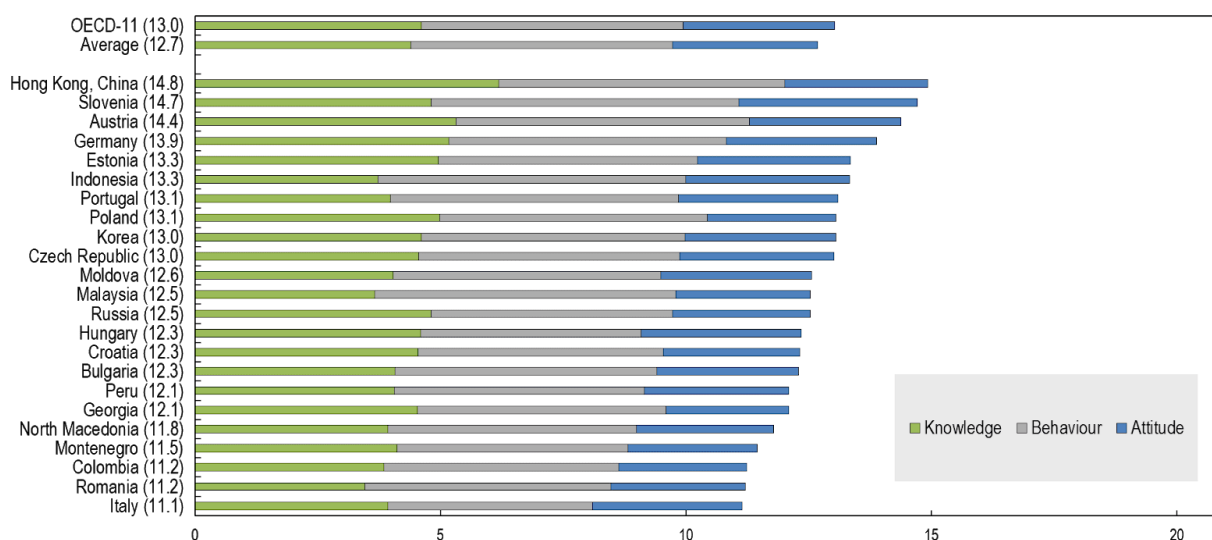
доходоносен източник. Тук обаче е от огромно значение поведението на родителите, които нямат дългосрочни спестявания и разчитат основно на месечните си доходи, защото тяхното поведение се отразява върху децата. Например ако родителите загубят работното си място поради локдаун и се намират в засегнатите сектори, те започват да се тревожат и действат отрицателно. Така децата са склонни да приемат техните чувства и емоции и също да се появят предпоставки за стрес.

Друг важен психологически аспект вследствие от новооткрития вирус е необходимостта на индивидите за чувство на сигурност. За да се докоснат до него, хората започнаха да извършват масови покупки на продукти от голяма значимост (хранителни и пр.) – така наречените *Namsterkäufe* или *panic buying*.

В заключение психологическите последици върху човешките индивиди са значително големи, а за да е добре функционираща дадена икономика, обществото трябва да има добро ментално здраве.

Финансовата грамотност – необходимост по време на криза

Резултат за финансова грамотност (от 21)

В година на дълбока криза и персистентно повишаваща се несигурност се показва на обществото, че финансовата грамотност е една необходимост. Финансовата грамотност представлява комбинация от съзнателното отношение, умения и познания относно финансовата стабилност или устойчивост на дадена ситуация и възможността за оптимално управление на личните финанси.

Според последно проучване на OECD/INFE България се нарежда след Русия по финансова грамотност с 12,3, което е сравнително нисък резултат. Българските участници в проучването са показали добри финансови познания, както и поведение. Това означава, че те знаят как да се справят в трудни финансови ситуации или да разпределят и управляват

финансите си правилно. Обаче в друго проучване на OECD/INFE респондентите показват ниски резултатите, като се отбелязва значителна ниска финансова устойчивост и финансов стрес сред повечето от запитаните. Не малка част от запитаните отговаря, че би използвала така наречената “финансова възглавница“⁴, която ще издържи за не повече от седмица при възрастните хора. По – нататък виждаме несъответствия във финансовите познания по пол (дельт на мъжете превишава този на жените). От голямо значение е, че доста млади хора между 18г. и 29г. не са финансово грамотни. Това, при подобни ситуации като настоящата COVID криза, може да им се отрази психически не добре. Например, може да доведе до финансов стрес, депресия и дори самоубийство или прибегване към наркотични субстанции.

В общи линии липсващата финансова грамотност при такива ситуации като кризата от COVID – 19 се явява определящ фактор за по – нататъшното съществуване на индивидите, тъй като техния социално-икономически статус не е стабилен.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Възстановяването на икономиката на България и не само, но и на Европа ще е трудно поради тясната ѝ връзка с останалите икономики и затова ще отнеме много време. А и всичко зависи от коронавирус ситуацията – как тя ще се развие и доколко ефективни ще са произведените ваксини. Ако другите страни от Европейския съюз продължават да обявяват локдауни и да затварят границите си, то икономиките и бизнесите като цяло скоро няма да отбележат висока процентна приходност. Доверието при потребителите също намалява поради тяхната несигурна доходоносност и така някои икономически индикатори отчитат рекордни спадове. Обществото се оказва твърде психически нестабилно и неустойчиво неподготвено за подобни ситуации, затова справянето с такава пандемия се оказва трудно. Менталното здраве на почти всички социални групи бива засегнато от коронавирус кризата и затова статистиките отчитат негативни данни. Друг важен елемент е и ниската финансова грамотност на обществото. Проучвания на световни организации като ОИСР показват, че много голяма част от хората нямат спестяване, не са устойчиви финансово и изпитват голяма несигурност поради финансовата си ситуация. Всичко това води до финансов стрес и други потенциални заплахи за психиката на индивида.

Библиография

1. <https://www.minfin.bg/>
2. <https://www.nsi.bg/>
3. <http://www.oecd.org/financial/education/Financial-Literacy-of-Adults-in-South-East-Europe.pdf>
4. <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy-presentations.pdf>
5. <http://www.oecd.org/financial/education/financial-education-and-youth.htm>
6. <http://www.oecd.org/financial/education/financial-education-and-youth.htm>
7. <https://www.zeit.de/kultur/2021-01/kinder-corona-krise-psychologie-angst-depression-seelsorge/komplettansicht?print>
8. <https://www.zeit.de/zeit-magazin/leben/2021-01/kinder-corona-lockdown-freunde-soziale-kontakte-emotionsforschung>

НЕВИДИМИЯТ COVID-19

Хава Кунгьова

IIa клас

ПГ „Петко Рачов Славейков”, гр. Якоруда

Имейл: avi.kungiova@abv.bg

Резюме

В края на 2019 г. светът се събуди по-различен, незнаейки защо. След няколко месеца, всички разбрахме за “Невидимият Covid-19”. Вирусът повлия на цялото общество, икономически и психически. Той отне възможността на всеки един от нас да се образува в нормална среда, отне работата на безброй хора, повлия на социалния и културния ни живот. Започнахме да живеем в нов непознат свят.

Ключови думи: Живот, свят, общество, Невидимият враг.

Увод

В края на 2019 г. животът на целия свят се преобръща. Нито един от нас нямаше и капчица представа какво ще се случи с живота му в близкото бъдеще. Никой не мислеше, че определен „невидим вирус” ще стане пречка за нормалния начин на живот, който сме водили до сега. Вирус, който ще ни срине психически, икономически, социално и културно. Вирус, който ще ни отдели и ще ни изпълни с безпокойство и страх един от друг. Този неприятел, който ще ни отнеме възможността да излизаме на разходка в слънчево време - вирусът наречен „коронавирус”. Той вече е в живота ни от година и половина. Отне много хора от този свят. Открадна ни живота. Извънредната обстановка, в която се намираме повлия на всички нас отрицателно. Отдалечи ни от света. Коронавирусът е заразен и се предава от човек на човек, което доведе до изолация на цялото общество. Разпространява се много бързо и до ден днешен продължава да се развива.

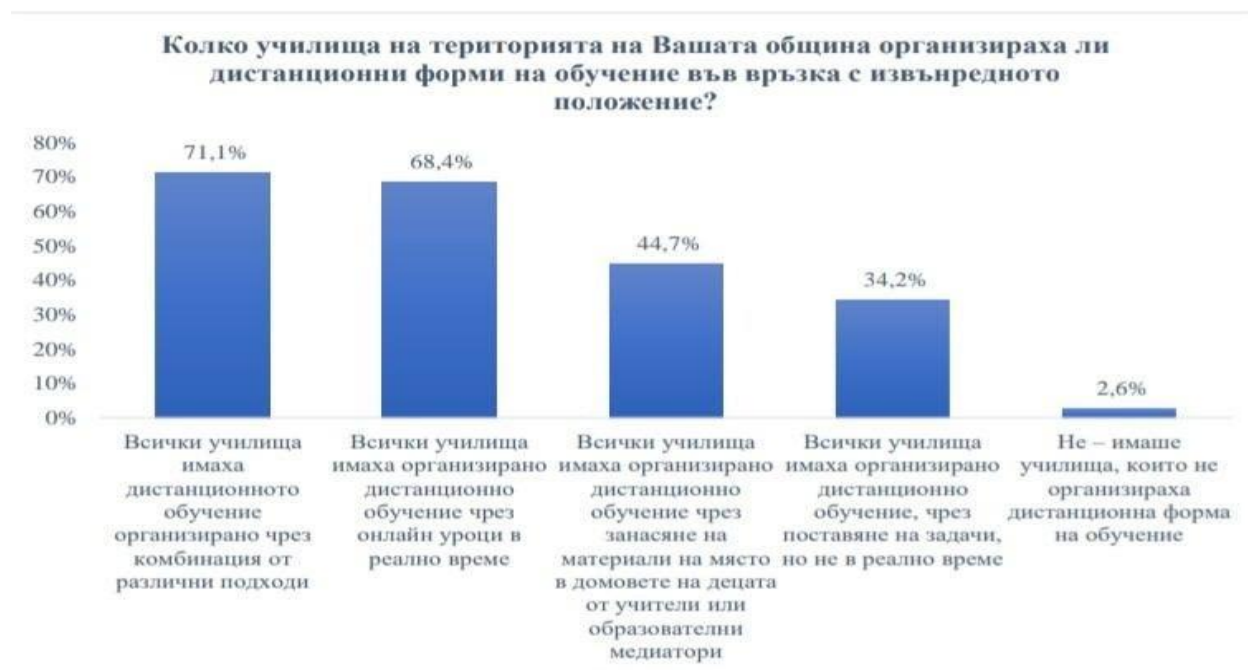
Днес, вече 2021 започва да се разпространява и новия щам на вирус, по-заразен и по-смъртоносен.

ОБРАЗОВАНИЕ

Учениците се обучават чрез „безсмислено“ дистанционно обучение, също и висшисти, които утрешен ден ще станат наши лекари. Но какви?

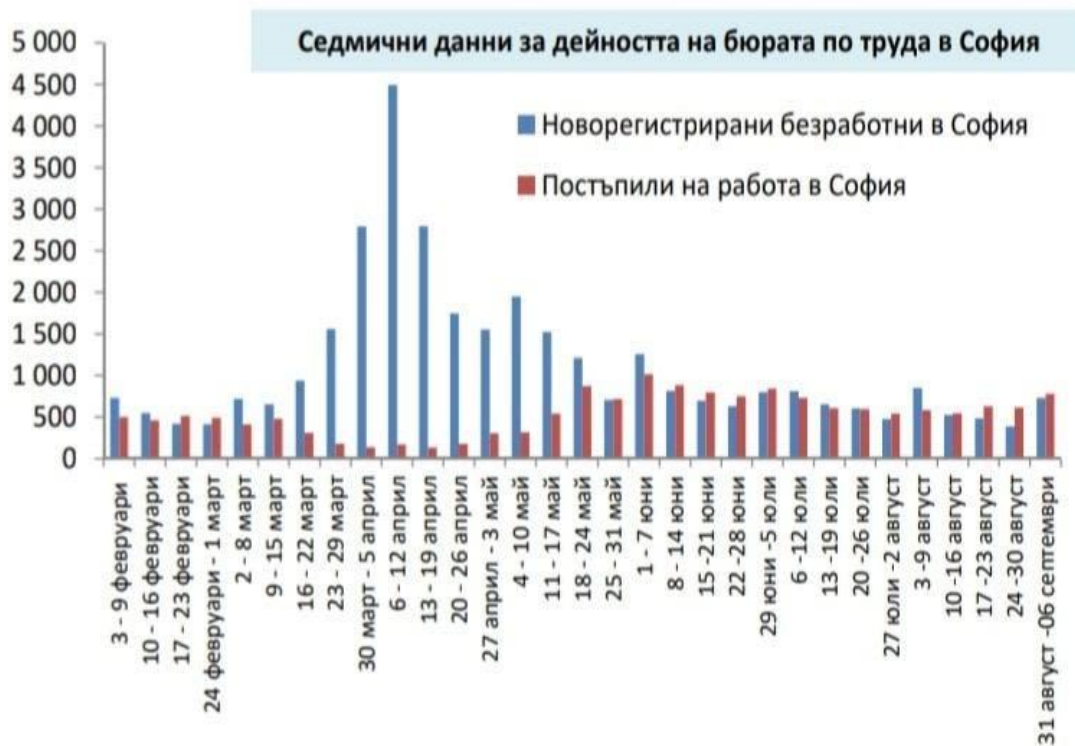
Лекари, които са се обучавали дистанционно, без практически задания и обучения. Лекари, които просто учели материала наизуст, а не практикували. Дори и някой ден да ги домързявало да си научат урока, просто намирали в Google материала и преписвали. Утрешен ден живота на всички нас ще зависи от тези хора, а те няма да могат да ни помогнат. И не само!

Учениците в начална степен на образование, които имат нужда от ръка, която да им помогне, няма да имат възможността да я получат, защото има опасност да се заразят. Тези деца един ден ще бъдат неграмотни хора, които ще постъпят на длъжност, която управлява определена общност.

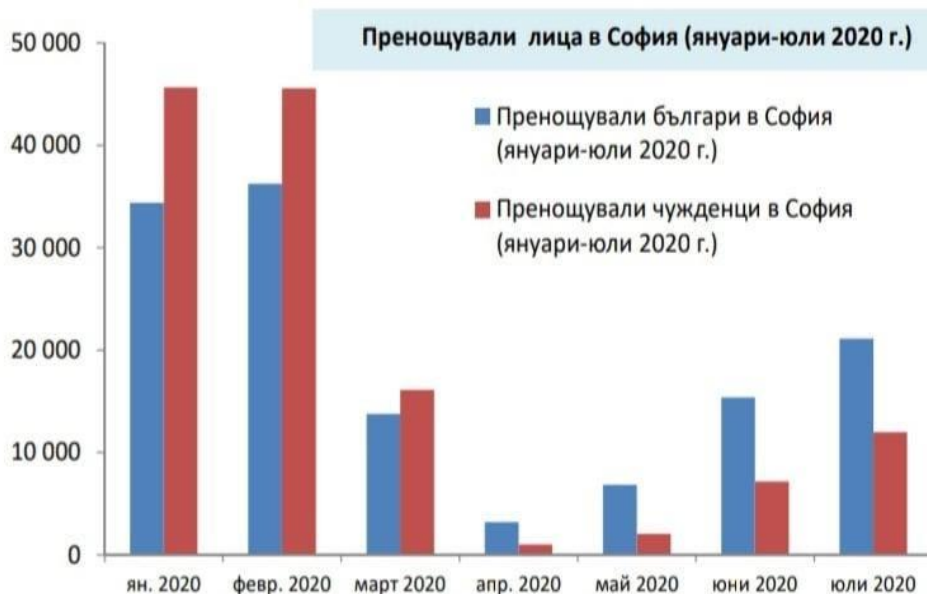
ИКОНОМИЧЕСКО СЪСТОЯНИЕ

Безброй хора загубиха своята работата и останаха без прехрана със семействата си. Пандемията от коронавирус е голямо сътресение и за европейската и световната икономика. Икономическите последици от пандемията са различни в отделните страни от ЕС, същото важи и за перспективите за възстановяване. От значение са разпространението на вируса, строгостта на мерките в областта на общественото здраве, предприети с цел ограничаване на разпространението му. Загубата на работни места и увеличаването на безработицата се отразиха тежко на поминъка на много европейци.

ТУРИЗМЪТ ПОД ВЛИЯНИЕ НА COVID-19

Туристическата екосистема бе сериозно засегната от строгите ограничения върху движението и пътуванията, наложени след избухването на пандемията. Всички ние сме принудени да носим защитни маски на всяка крачка, да предприемаме по-сериозна хигиена и дезинфекция. Дори и да имаме възможността да излезем навън или да отидем на екскурзия, ние сме потъпкани от безброй противоепидемични мерки, страхове и безпокойство. Отделните страни отмениха възможността на чужденци да навлизат в тях, за да опазят населението си, което отне възможността на множество хора да посещават различни дестинации.

ЖИВОТЪТ, РЪКОВОДЕН ОТ COVID- 19

След като болестта се разпространи и в България, смъртността се увеличи, заболяемостта започна да се разпространява максимално бързо, което доведе до затваряне на предприятията, осигуряващи прехрана на голяма част от населението. Фирми и организации преминаха работа в онлайн среда, което стана пречка семействата да водят нормален начин на живот. След като образованието на децата премина онлайн, работата на родителите също, дейността и на двете групи се затрудни. Родителите не могат да осигурят нужното внимание и грижи на техните деца, които изпитват огромна нужда от тях в тази обстановка. Дори при изписването на една буквичка или число децата се нуждаят от ръка, която да им помогне. Също така, те се нуждаят и от финанси, за да имат с какво да се хранят, но всичко това идва в повече на техните родители, не разполагат с нужното време за работата, децата и дома си. Всички се изтощават психически.

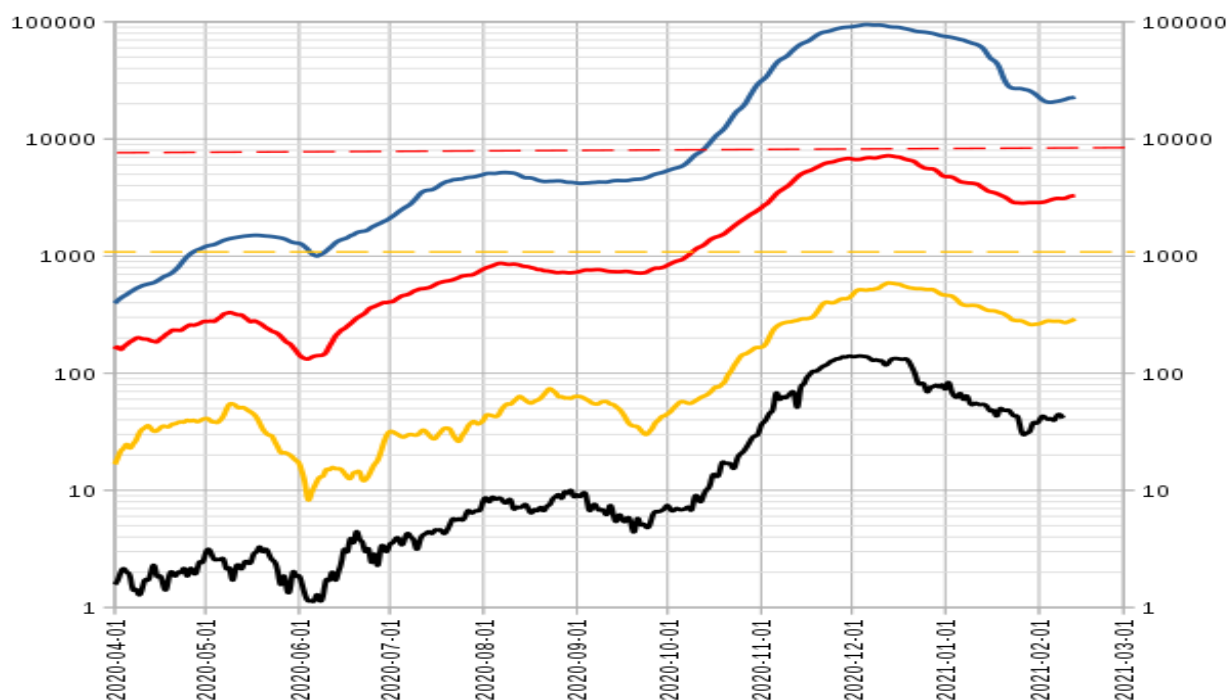
Съществуват и безработни хора, които имат време, но нямат възможност да помогнат на техните близки, поради причината, че са заразени и карантинирани. Множество хора живеят между четири стени, сами, изолирани, без човек до тях, с когото да си кажат дори дума.

БОЛНИЦИТЕ ПО ВРЕМЕ НА COVID-19 И ПОСЛЕДИЦИТЕ СЛЕД ИЗЛЕКУВАНЕТО МУ

Животът на хората, прекаран до вратите на кабинетите на лекарите, молейки се за помощ е неописуема гледка. Страдащите, от симптомите на вируса, влачейки се в коридорите на болниците, молещи се за едно свободно легло, на което да бъдат настанени

и прегледани бяха извънредно много. Местата в болниците и медицинския персонал не бяха достатъчни, за да окажат помощ на всички. Хората издъхваха пред вратите, по столовете и пейките. Болниците бяха препълнени. Лекарите изтощени, но неотказващи се в борбата. Въпреки, че не успяваха да се справят с всички и не можеха да подадат ръка на някои хора, те даваха всичко от себе си. Тези, които чрез лекарска помощ успяха да се преборят с тежкия вирус не са предишните здрави психически и физически хора.

Вирусът оставя у тях трайни последствия по целия организъм, най-вече в белите дробове, където се развива. Твърди се, че при част от излекувалите се пациенти има съмнения за 20-30 % намалена белодробна функция. Тези хора се задъхват, когато вървят по-бързо. Също така, те са наранени и психически, живеят в страх от всеки един човек, леко кашлянеили настинка.

ПСИХОЛОГИЧЕСКОТО ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА НЕВИДИМИЯ COVID-19

Хора, поставени под карантина! Те определено време не могат да видят най-близките си, не могат да прегърнат децата си. Хора, живеещи в страх, дали ще се събудят на другия ден и дали ще имат възможността още поне веднъж да се порадват на живота.

Живеещи в неведение, в тъмнина. Хора, които имат възрастни родители, роднини, малки деца, нуждаещи се от тяхната помощ и подкрепа, които не могат да им предоставят. Това са хората, които имат най-голяма нужда от помощ. Рамо, на което да се облегнат. Ръка, в

която да бъдат сигурни, че ще ги замести максимално в живота на близките им, нуждаещи се хора.

Хора, които нямат възможност да ходят на работа или пък изобщо нямат такава, поради злината, която им е направил врагът Covid-19.

Аз смятам, че за тях трябва да бъде организирана агенция, която ще предоставя необходимите условия за предпазване от заразата, ще притежава всички противоепидемични мерки и същевременно ще бъде в полза на хората. Тя ще бъде съставена от всички лица, които могат да предложат услугите на тези, които се нуждаят от помощ (учители, домакини, бавачки и други) и всички, които са безработни. Агенцията ще е в полза и за тях, тъй като ще им предостави работни места. Коронавирус-пандемията засегна тежко и сектора на културата. Актьори, музиканти и писатели се борят за оцеляване на работното им кътче. Събития, в които участват много хора се отмениха, което отне и много от финансите им.

Извънредното положение, в което се намираме няма да остави и следа от предишния живот, който водехме всички ние. Във всяка сфера ще има спад, в населението също. Психическото състояние на много от нас ще рухне, физически няма да бъдем предишните хора. Животът ще продължи изпълнен със страх и тревожност, но без надежда и устремност за по-добър живот, взаимна помощ. Ние няма да се справим!

Въпреки, че огромен брой хора все още не вярват в „невидимия враг“, той продължава да се развива все повече и повече. Несигурността ни също. Причината, че не сме свикнали на този начин на живот е главна в това да потъваме все по-надолу. Множество хора отказват да спазват противоепидемичните мерки, заради това, че мислят, че Covid -19 не съществува, което поставя в риск живота на техните близки. Дори и да мислим, че той не съществува, ние можем да го твърдим, можем да сме безотговорни към собствения ни живот, но не и към живота на другите. Заради това сме длъжни да се съобразяваме с наложените правила. Вирусът е чувство, което много по-мощно мобилизира хората и кара отделния човек да промени начина си на живот. Хората днес реагират по съвсем различен начин в сравнение с предишните кризи.

Днес 2021 година, за да се справят с извънредното положение се създаде ваксина, която мнозинството не иска да слага, поради тази причина всички възрастови групи ще бъдат заплашени от загуба на своята работа. Децата, които не са ваксинирани, няма да имат право да ходят на училище и да се обучават нормално.

Незамисляйки се, че това не е правилния начин за преодоляване на кризата, повисшестоящите ще хвърлят обществото в пропаст, от която няма изход. Нараняват се хората психически. Децата нямат право да изживеят детството си, а техните родители да им осигурят незабравими и вълнуващи мигове.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Затворени зад решетките на живота, всеки стои и гледа през прозореца, мечтаейки си пак да настъпи „топлото лято на живота”. Стойки пред телевизорите и социалните мрежи, четящи новините за разпространението на вируса, тежкото ежедневие на живота навън. Хората треперят от страх да излязат до магазина да си напазаруват. Разхождайки се навън, до най-близкото място, задължени да носят предпазни маски и дезинфектанти, бягащи от хората на метри, всички ние оценихме красотата на живота, който преди сме мислели за тежък. Разочаровани от всичко това, затворени между четирите тъмни стени, мислят си как да се справят с всичко това, как да се измъкнат от ямата. Няма възможността да си предвидят живота занапред, те се опитват да намерят начин да осигурят по-спокоен живот за тях и семействата си. Всички се нуждаем от живота, който не можем да си осигурим .

Библиография

1. https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/jobs-and-economy-during-coronavirus-pandemic_bg
2. <https://www.unicef.org/bulgaria/media/8936/file?fbclid=IwAR1nOz7yt0Ac-uH9IbWTpiAnriQITLGm8tpu3v3477-VShhewbeeGM6MQZE>

ПАНДЕМИЯТА В НАШИЯ ЖИВОТ

Теодора Радостинова Кадиева

12 клас

Профилирана природо-математическа гимназия „Никола Обрешков“, гр. Казанлък

Email: teodorakadieva02@pmgkk.com

Резюме

Освен последствия върху здравето на хората, COVID – 19 оказва силно влияние върху психиката, взаимоотношенията и възприятията им. Във всички сфери на нашия живот настъпи промяна. Училището не е такова каквото беше. Срещите ни са различни. Пазаруването ни е различно. Пред икономиката ни стои сериозно предизвикателство.

В този доклад ще представя моите виждания как изолацията поради пандемията, се отрази на обикновените хора, на учениците. Какви са последиците от нея за някои сектори в икономиката.

Ключови думи: пандемия, психика, онлайн обучение, икономика

Увод

Светът посрещна 2020 г. с надеждата и вярата, че предстои една уникална година, изпълнена само с хубави моменти и емоции, но...уви. Случи се нещо, необикновено, различно, неочаквано, дори страшно, за което светът не беше подготвен. Коронавирус!!.

Всичко започна в края на 2019 г. в град Ухан, Централен Китай, където за пръв път е идентифициран коронавирус. Това става, след като без ясни причини, през декември хора развиват пневмония¹¹, която не се повлиява от известните методи за лечение. Вирусът се оказва изключително опасен, дори смъртоносен, нямаше лечение за него. Започнаха да умират хора, ден след ден, бройката им се увеличаваше светкавично. Неусетно COVID-19 се разпространи по целия свят, и разбира се, стигна и до България.

В началото хората бяха скептично настроени и не вярваха в съществуването на този вирус. Мислеха си, че е конспиративна теория или световна заблуда. Но не, това не беше поредната жълта клюка или фалшива новина, не, беше истинско. Имаше много спекулации за това какъв е вирусът, какво ни причинява и колко е опасен. Дали не е просто обикновен

¹¹ Поява на болестта

грип, настинка, от която боли глава, гърло и отминава за една седмица. Много лекари и учени изказаха своите мнения, относно колко е опасен този вирус и има ли повод за паника.

Д-р Веселин Йолов от Медицинския институт на МВР твърди: „Ако сте под 50 години и не живеете в Китай, е по-вероятно да спечелите от лотарията, отколкото да умрете от новия коронавирус. Ако наистина сте заразени с коронавирус, това все още не е причина за паника, защото: 81% от случаите протичат в лека форма, 14% от случаите са умерени. Само 5% от случаите са критични“¹².

От друга страна, председателят на Националния оперативен щаб генерал-майор професор д-р Венцислав Мутафчийски твърди: „Ние трябва да бъдем извънредно отговорни, защото се задава епидемия, която е с невиджана ярост досега в човешката история. Предстоят ни времена на изпитания, които не са само икономически. Ще се загубят човешки животи. Фокусът на всичко, което се прави, е да се намали яростта на това, което идва към нас, за да може и здравната ни система да оцелее.“¹³

Аз, като ученичка, не разбираща нито от икономика, нито от политика, нито от вируси, не се уплаших. Приех всичко съвсем нормално, сякаш е някакво недоразумение, или стряскаща новина, която ще отmine след няколко дни. Хората са казали: „Всяко чудо за три дни“. Минаха три дни, три седмици, но COVID-19 все още беше топ новина, за която всички говореха. Не след дълго се разбра, че това не е просто измислица, а е напълно сериозна и реална заплаха. Всичко се случи много бързо и докато се усетим, ни завладя пандемията. Досега не бяхме преживявали нищо подобно.

СЪЩНОСТ НА ПАНДЕМИЯТА

Знаем ли какво е пандемия? Сега се замислихме... Това е дума, която не беше толкова употребявана в нашето ежедневие.

„Пандемията е форма на епидемичния процес, при която има извънредно висока заболяемост над обичайното ниво, с епидемиологична връзка по време, място и път на разпространение, обхваща големи територии (държави, континенти)“¹⁴

Човечеството е преживяло не една световни епидемии като Черната смърт, Холера, Азиатския грип и др. Вследствие на това са се обезлюдявали големи райони и дори отслабвали силите на велики държави и умирали страшно много хора, защото е нямало лечение за тези вируси.

¹² Изказването на д-р Йолов цитирано от Николай Киров пред www.vesti.bg

¹³ Брифинг на Национален оперативен щаб – 14.03.2020 г.

¹⁴ Определение за пандемия

Днес, когато медицината е на едно качествено ново ниво, когато човечеството е открило лек за толкова много болести, вероятността да не се открие бързо лечение на новопоявилия се вирус за много хора изглеждаше невъзможна.

Ние не вярвахме, че сме на прага на нова пандемия.

ПОСЛЕДИЦИ ОТ ПАНДЕМИЯТА ВЪРХУ ЧОВЕШКАТА ПСИХИКА

Никой не вярваше, че пандемията ще преобърне живота ни, възгледите ни, ще ни накара да преосмислим ценностите си. Пандемията ни отне много, но най-вече ни отне свободата, която досега приемахме за даденост. В началото си мислехме, какво толкова, ще си стоим вкъщи на топло, ще гледаме филми, ще прекараме повече време със семейството, пък и малко почивка не е излишна. Но когато ти е наложено да стоиш у вас, без правото да излизаш, този „уютен дом“, в който си израстнал и е най-милото място за теб, се превръща в „затвор“. Никой не си представяше, че ще се превърне в затворник на собствения си дом.

Психиката на хората е изградена на принципа, че когато нещо е забранено, то интересът към него е много по-голям. И така от „искам да се прибера вкъщи, за да си почина“, минахме на „искам да изляза навън, за да подишам чист въздух“. Стигна се до там, че ни забраниха да излизаме, а дори да излезеш по улиците нямаше абсолютно никой, сякаш беше паднала „бомба“. Ако все пак решиш да излезеш навън, трябва да носиш предпазна маска (най-добре не дишай много), да заобикаляш възможно от най-далече хората, да не би случайно да те заразят, и тази твоя „приятна разходка“ надали ще продължи дълго време при тези условия.

Свикнали сме да споделяме живота си с други хора, но COVID-19 ни ограничи и тази възможност. Забраниха ни да се виждаме с приятелите си, трябваше да стоим на поне метър разстояние един от друг, разбира се с маски, недопустимо е да се здрависаме, а още по-малко да се прегърнем.

Повечето хора гледаха с насмешка на ситуацията. Не ги беше страх да не спазват наредбите на Министерството, но вирусът се разрастна. Броят на смъртните случаи се увеличаваше ден, след ден, но дори тези числа не ни бяха достатъчно доказателство, че коронавируса „не е шега работа“. Чак когато познати, близки приятели, дори роднини започнаха да умират „сякаш от нищото“, чак тогава осъзнахме колко е опасен този вирус. Най-застрашени бяха възрастните хора и тези с хронични заболявания. Те трябваше най-много да се пазят, защото тяхната имунна система е най-слаба и може да не преживеят вируса. Поради тази причина, за да ги предпазим, спряхме да ги посещаваме. „Забравихме“ за срещите с баба и дядо.

Положението беше страшно. Не се страхувах от това, че мога да се разболея, защото при нас младите, в повечето случаи, протича като нормална настинка. Най-много се притеснявах за семейството си, за близките си и това да не ги заразя.

В днешно време хората сме много егоистични, всеки мисли само за себе си, за собственото си здраве, за собствения си успех и собствените си лични тревоги. Пандемията ни накара да се огледаме извън нас, да се откъснем за момент от битовите ни проблеми и да се замислим за хората, които ни заобикалят и колко много значат те за нас. В един такъв момент започваш да мислиш и да се притесняваш много повече за близките си, отколкото за самия себе си.

Тази промяна в битието постави психиката ни на изпитание. Живеехме ден за ден и само чакахме Генералът да ни поднесе поредната информация за положението по света и у нас. Не знаехме в какво да вярваме и в какво да се съмняваме. По телевизията даваха само новини за коронавируса. По всеки канал ни заливаха с тонове информация, теории и предположения. Актуалната информация за брой заразени, излекувани и починали не ни стигаше, за да сме сигурни какво ни очаква. Това доведе до страх. Хората започнаха да се паникьосват и всеки се опитваше да се справи със ситуацията по различен начин. Някои започнаха да купуват множество дезинфектанти и маски, мислейки, че ако си мият ръцете на всеки десет минути, вирусът няма да ги хване. Други следяха всяка една нова новина по телевизията, а трети все още запазваха здрав разум и просто изключваха телевизора.

Принудителната ни изолация по време на пандемията, обаче, има и своята положителна страна.

Благодарение на „наложените“ ни дигитални срещи, оценихме контактите на живо, усъвършенствахме себе си, направихме всичко, което някога сме искали, но никога не сме имали „излишно време“. Сега е моментът да си намерим хоби като рисуване, плетене и т.н. Най-накрая можем да изгледаме всички сериали и филми, които сме си набелязали, но никога не сме стигали до тях. Освен това да си вкъщи може да се отрази положително и на комуникацията със семейството. Ако досега постоянно сме били навън или сме имали работа и не сме обръщали толкова внимание на семейството си, то сега е времето да променим това - можем да гледаме филми заедно, да играем игри или просто да поговорим.

Положението е такова каквото е и ние сме безсилни да променим нещата, колкото и да ни се иска. Трябва да се научим да живеем в такива условия и по-лесно ще ни бъде, ако се опитаме да гледаме положително, колкото и трудно да е, и да извлечем най-доброто за себе си от ситуацията.

УЧИЛИЩЕ ПО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЯ

Пандемията не подмина и нас учениците. Ние също сме жертви на този преобърнат свят. Образованието е най-важната част от живота на един човек, това е и старта на едно приключение, наречено живот.

В условията на пандемия се наложи традиционното училище да бъде заменено с обучението в онлайн среда. Едно истинско предизвикателство, с което българските учители и ученици трябваше да се справим много бързо.

Ние учениците не знаехме какво да очакваме от дистанционното обучение.

В началото, когато разбрах, че ще имаме електронно обучение се зарадвах. Помислих си, че няма да ставам рано, да се приготвям, че няма да измръзвам по улиците до училище, че ще имам повече време за учене, но нещата не стояха точно така.

Задължително, но недостатъчно условие, за да се проведе качествено онлайн обучение, е нужно всички да разполагаме с добра техника, да умеем да боравим с нея, да имаме достъп до интернет.

За съжаление реалността е различна – не всички ученици и учители разполагат с подходящи технически устройства (телефони, компютри, планшети), не всички се чувстват уверени в уменията си за работа в интернет пространството (особено от учителите).

При първата вълна на изолация статистиката показва, че около 40 000 (около 10%) български ученици не са се включили в дистанционното обучение поради липса на технически средства (интернет, лаптопи, компютри, планшети или наличие само на едно устройство в семейство)¹⁵.

За щастие хора с „големи“ сърца има и те отново проявиха своето благородство. Център „Амалипе“ и фондация „Заедно в час“, създадоха кампанията „Стара техника за ново начало“, с която 76 училища получиха техника (793 устройства), които раздадоха на около 1200 ученика. Дарените устройства бяха предоставени в семейства с повече от един ученик.

Министерството на образованието съдейства за даряване на 500 планшета от телекомуникационната компания „Виваком“, които са предоставени на учениците чрез директорите на училищата.

Фондация „Тръст за социална алтернатива“ заедно с партньорски организации осигурява за 2 месеца лаптопи и планшети за близо 1000 деца в нужда.

¹⁵ По данни на фондация „Тръст за социална алтернатива“

Проблемът с техниката не засяга само учениците, той е проблем и на учителите. По данни на министерството на образованието в 461 училища в страната са доставени общо 1986 лаптопа, като 500 от тях са оборудвани с устройства тип „Му-Fi“ за достъп до интернет с предплатен тримесечен неограничен достъп, заплатени със средства от бюджета на проект „Образование за утрешния ден“.

Усилията на Министерството според министър Вълчев „са насочени първо към осигуряване на оборудване за обучение в електронна среда, както в училищата, така и от вкъщи“

Не всички нуждаещи се успяха да получат нужната помощ и не всички техническите проблеми бяха решени, но важното е, че в такъв момент отново „си подадохме“ ръце.

Освен техника е нужна и платформа, в която да се провеждат онлайн часове. Всяко училище използва различни онлайн платформи – Shkolo.bg, Teams.microsoft.com, Meet.Google.com и др.

Дори да има всичко необходимо за едно онлайн обучение, то не е достатъчно, за да се проведе качествено образование. Този начин на преподаване е напълно различен от досегашния и на повечето учители им е много трудно да се справят. Въпреки, че сме XXI век и електрониката е навсякъде около нас, все още има учители, дори ученици, които не могат да боравят спокойно и уверено с нея. Особена трудност изпитват по-възрастните учители. Поради тази причина и на нас учениците ни е трудно да научим уроците си качествено.

В началото нямаше никаква организация, относно кога ще се провеждат часовете и по какъв начин. Заливаха ни с купища домашни, заради които се налагаше да стоим пред компютрите си по седем, осем часа. Това е изключително вредно за здравето ни. Да, ще кажете, че ние и без това постоянно сме пред телефоните, но е много различно. Аз си признавам, че буквално съм залепена за телефона, но никога не ме е боляла глава, така както след първия ден от онлайн обучението. Всеки ден имаше промени и не се знаеше какъв час ще караме. Учителите си преподаваха както им е удобно. Някой само поставяха задачи за домашна работа, други организираха видеосрещи, а трети дори не се включваха. В последствие нещата се пооправиха и вече си караме по програма и в разговор, но тогава се появиха други проблеми. Връзката беше лоша, не винаги откривахме часа или имахме затруднения с влизането. Не всички разполагаха с микрофони или използваха липсата на микрофон, като оправдание да не ги изпитват. Това, разбира се, много ядосваше учителите. Те не знаеха как да постъпят. Не беше ясно кой наистина има проблем и кой лъже. Преписваше се масово. Относно оценки всички бяхме отличници. Успехът ми се вдигна, но тази оценка не ме удовлетворяваше, защото това е само число, а всъщност не бях натрупала почти никакви знания. Разбира се, онлайн обучението е двустранен процес. Повишава се личната отговорност. Трябва да се отнасяме съвестно, защото ако ние не полагаме усилия

и не седнем да учим, няма как да се справим. В началото си мислех, че поне сега ще имам време да си уча за матурите и изпитите, но толкова много се натовазвах от онлайн училището, че просто нямах сили след 7 часа пред компютъра да седна да уча.

Този вид обучение се отрази зле и на най-малките (1 - 4клас). Това са най-важните и най-забавните години от училище. Времето, в което ти попадаш в един нов свят, започваш да се сприятеляваш с много хора, да се социализираш и т.н. Освен традиционната роля на училището, то учи и на отношение, възпитание. Когато всичко това се пренесе на компютъра се губи тръпката и желанието да учиш. Едно малко дете не може само да се оправя с компютъра или пък само да си учи уроците. То се нуждае от непрекъснато внимание от родител, а не всеки родител може да отдели толкова време.

Освен от към образователна гледна точка, онлайн обучението влияе и психологически. Стоях по цял ден сама у нас пред компютъра, без да виждам приятелите си, съучниците си. Осъзнах, че губя живота си в училище, губя последната си година, всички забавни мигове ги изживявах пред екрана. Това ме съсипваше. Липсваха ми госпожите, живата ни връзка. Преди се оплаквах колко е скучно училището и как не ми се ходи, но сега очаквам с нетърпение деня, в който ще ни върнат и ще си седна на любимия чин до прозореца и ще съм сред приятелите си.

ИКОНОМИКАТА ВЪВ ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЯ

COVID-19 оказва разтърсващ ефект не само върху личния ни живот, емоции и възприятия. Този ефект се усети и продължава да се усеща и върху икономиката в световен и национален мащаб. Няма сектор, който да не търпи промени в създамата се обстановка. Всички сме наясно, че най-ефикасния начин за опазване на живота и здравето на хората в тази ситуация е социалната изолация, но от своя страна тя води до ограничаване на пътуванията на хората, както със служебна цел така и с цел туризъм. Това води до загуби в туристическия бранш. Този сектор според специалистите е най-засегнат от кризата, заедно с транспортния.

Прекратяването или отлагането на спортни и културни събития, също води до икономически загуби. От една страна загуба търпят рекламодатели на събитията, защото няма да реализират очакваните печалби, от друга се налага съкращаване на заети работни места.

Туризмът е неразривно свързан и с ресторантьорския бизнес, съвсем закономерно загубата на клиенти в единия води до загуба и в другия. Въпреки мерките за подпомагане, предприети от Държавата в тези направления, много предприемчиви и иновативни собственици търсят и намират решения за справяне с кризата и за спасяване на бизнеса си, както и запазване на работните места. Не са малко ресторантите, кафенетата и

сладкарниците, които въведоха в дейността си – „Доставка до дома и офиса“, „Храна за вкъщи“. Тези услуги са достъпни от преди пандемията, но сега се използват като „екстра“, допълнителен доход. Заведенията не могат да покрият разходите си само с доставки до дома и затова много от тях са близо до фалит. Когато отидеш на ресторант ти не плащаш само за храната, а за цялата атмосфера, която ти предоставя мястото. При доставка на храна за вкъщи, клиентът не получава „атмосфера и обстановка“. Освен това във времена на криза все по-малко хора ще предпочетат да поръчат храна, вместо да си сготвят.

Пазаруването по магазините с нехранителни стоки също бе ограничено и се забелязва спад в продажбите. Спадът в традиционната търговия обаче е за „бум“ в онлайн търговията. Данни на Rakuten Intelligence сочат, че онлайн платформите се радват на 24% ръст на продажбите от 1 до 17 март 2020 г. спрямо същия период на 2019 г.

Негативният ефект от пандемията не дава еднакво отражение във всички сектори. „Сектори като IT, онлайн магазините, производителите на домакински уреди и обзавеждане ще продължат да бъдат печеливши, тъй като търсенето на продуктите им е нараснало в условията на работа от дома.“ /сайта Капитал/

„Реалната“ икономика пострада, но „виртуалната“, тази която е в интернет спечели. Силно нараснаха продажбите в интернет магазини, доставките през интернет, чрез куриерски фирми (Econt, Speedy и др).

Технологични компании, които разработват проекти с онлайн търговия, онлайн плащания, банкови транзакции, също бяха облагодетелствани от създалата се ситуация.

Засиленото потребление на почистващи и дезинфекционни материали подтикна голяма част от фирмите в козметичния и парфюмерията бизнес да пренастроят производството си и така да задоволят нарасналото търсене на пазара.

Бизнесът е в трудна и непозната ситуация. За едни е време на подем, но за други това е трудно. Период, в който трябва да се борят, за да оцелеят. Трудността в момента се засилва и от неизвестността – до кога ще продължи създалата се ситуация, още колко ще можем „да се задържим над повърхността“. Трудни въпроси с още по-трудни отговори.

Потърсих мнението на Николай Мартинов – Управляващ партньор в Алтернативен инвестиционен фонд с въпроса:

Кога предвиждате да се възстановят бизнесите и ежедневието ни?

„Възстановяването ще отнеме между 12-18 месеца. Първо хората, за да започнат да харчат с темповете, с които харчеха преди две години, трябва да си възстановят навиците, да са навън, да се срещат, да си възстановят и част от доходите. Това е процес, който ще е относително бавен“.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Само до преди няколко месеца животът ни беше забързан, планиран, организиран. Знаехме графика си дни и месеци напред. Погледът на много от нас сякаш бе отправен повече в бъдещето – какво ще направим, какво ще постигнем, къде ще отидем. Изведнъж всичко това ни бе отнето. Една болест, един невидим враг ни накара да се спрем, да се замислим какво и кое е ценното в живота ни. Всеки от нас е поставен пред лично и професионално изпитание. За едни то е свързано с бизнеса, за който дълго и упорито са работили, а сега е пред въпрос: „Ще оцелея ли?“. За друг – „Утре ще бъде ли на работа?“

Всеки от нас има своите страхове и притеснения. Никой не се наема със сигурност да каже как ще продължим в бъдеще...

Не е лесно да се справим с тази ситуация, но аз вярвам, че заедно, с общи усилия, като общество, хора и Държава можем да преодолеем трудностите и да продължим по-уверени напред.

Библиография

1. “Въздействия на пандемията COVID19 върху предучилищното и училищното образование – гледна точка на специалисти, работещи в регионални управления на образованието” – доклад на Global Metrics Ltd
2. „Ръководство за практически упражнения по епидемиология на инфекциозните заболявания“ – професор д-р Нели Рибарова; изд. „Симелпрес“ 2013 г.
3. www.bg.wikipedia.org/wiki/Коронавирусна_болест2019
4. <https://www.digital.bg/nay-opasnite-pandemii-v-istoriqta-na-chovechestvoto-article935136.html>
5. <https://www.mediapool.bg/vivakom-daryava-500-tableta-za-distantionno-obuchenie-news304795.html>
6. <https://www.mon.bg/bg/news/4060>
7. <https://nmd.bg/40-000-detsa-nyama-da-mogat-da-utchat-onlayn/>
8. <https://www.svobodnaevropa.bg/a/30488088.html>
9. <https://www.vesti.bg/bulgaria/bylgarski-lekar-kaza-istinata-za-koronavirusa-6106718>

МИНАЛО, НАСТОЯЩЕ, БЪДЕЩЕ В УСЛОВИЯ НА ПАНДЕМИЯ

Калина Митроева и Преслава Петрова

II б клас

СУПНЕ „Фридрих Шилер“ – гр. Русе

kalina.mitroeva@gmail.com, presko2012@gmail.com

Резюме

Настоящият доклад със заглавие „Минало, настояще, бъдеще в условия на пандемия“ има за цел да представи начините, по които човешкото съзнание и психика се повлияват от една глобална заплаха – пандемията от КОВИД-19. Докато светът беше съвсем естествено фокусиран върху опазването на човешкия живот, не инвестира във време и ресурси, насочени към възможните поражения върху човешката психика, които се появиха впоследствие.

Ключови думи : пандемия, агресия, страх, стрес, минало

Увод

Думата „пандемия“ произлиза от гръцки и означава „всички хора“ (pan – „всички“ и demos – „хора“). Пандемиите нямат нищо общо с тежестта на дадена болест, а са свързани с нейното географско разпространение. Според Световната здравна организация /СЗО/ пандемия се обявява, когато нов вирус, за който хората нямат имунитет, се разпространи по целия свят отвъд очакванията. На практика пандемията представлява всеобхватна епидемия, която се разпространява сред населението на определен обширен географски регион, континент или по целия свят, като се заразяват много хора. Обикновено процентът на смъртност при пандемичните вълни е особено висок.

За разлика от пандемията, епидемията е внезапно и масово увеличаване на случаите на заболяване, които могат да бъдат наблюдавани в дадена държава или общност. Епидемията се отнася до локално разпространение, но ако излезе извън границите на страна и континент, прераства в пандемия.

ИСТОРИЧЕСКИ СВЕДЕНИЯ ЗА ПАНДЕМИИТЕ КАТО ЯВЛЕНИЕ

Липсват точно определени критерии, по които се определя наличието на пандемия. Няма праг като определен брой смъртни случаи или инфекции или брой засегнати държави, които трябва да бъдат достигнати, за да се обяви такава. Например вирусът Sars, идентифициран през 2003 г., не е обявен за пандемия от СЗО, въпреки че засяга 26 страни. Въпреки това историята помни немалко пандемии, отнели милиони човешки животи.

Първата известна пандемия е Юстиниановата чума, върлувала цели 48 години (между 541-588 г.). Смята се, че пълни с бълхи плъхове, криещи се в чували зърно се озовали на товарни кораби и попаднали в Константинопол. Столицата става епицентър на болестта и тя бързо плъзва из цялото Средиземноморие. В пика си погубвала хиляди хора всеки ден, като общият брой жертви е изчислен на около 50 млн. души.

През 1347 г. чумата се завръща и започва нова петгодишна пандемия, известна като Черната смърт. Според мненията на много специалисти това е най-опустошителната пандемия в човешката история и унищожава между 30% и 50% от населението на Европа. Смъртта била почти на 100% неизбежна, а цели градове и села били карантинирани с цел да бъде спряна. Загиналите за тези пет години са около 50 млн. , подобно на предишната чумна пандемия.

Човечеството се сблъсква с коварната болест още веднъж, през 1894 г. Този път пандемията трае 29 години и засяга главно Азия, умират 10 млн. Това заболяване все още се среща в единични случаи, но вече не е повод за притеснение, защото е открито успешно лечение.

Друго вирус, причинил цели шест пандемии, е *Vibrio cholerae*, добре познатата на човечеството холера. Общата продължителност на тези шест пандемии възлиза на 115 години. Днес все още се среща на места с лоши хигиена и водоснабдяване.

Историята познава и грипни пандемии – причинени от различни щамове на силно заразен вирус Influenza. Всички пандемии с този причинител (Руски грип, Азиатски грип, Хонконгски грип) са продължили около година и взели горе долу 1 – 1,2 млн. жертви. Изключение прави Испанският грип от 1918 г. , в резултат на който умират 50 млн. души, а една трета от световното население се заразява. Това е и най-близката в исторически план пандемия до КОВИД-19. Дори мерките за справяне са доста познати – дезинфекция, затваряне на обществени места, носене на маски, карантина. Общото при всички гореизброените примери е, че благодарение на научно-техническия прогрес са открити причинителите и са разработени начини за борба и превенция, правейки ги по-малко опасни.

Не при всички пандемии обаче случаят е такъв. Мистериозната болест, наречена от ацтеките Коколицтли (със значение „вредител“ или „болест“) изстребва 80% от коренното население на Мексико в периода 1545-1548 г. Не е известно какво я причинява и откъде е дошла. Нямало е и успешен метод за лечение, повечето заболели умирали. Болестта се завръща отново по-късно, през 1576 г. загива половината от оцелялото при предишната пандемия население. До ден днешен това заболяване остава загадка.

Пандемии, обаче винаги е имало и винаги ще има. Историята от своя страна ни показва, че колкото и трагично да е положението, рано или късно решението е открито.

ВЪЗДЕЙСТВИЕ ВЪРХУ ЧОВЕШКАТА ПСИХИКА И ПОВЕДЕНИЕ

За съжаление обаче последиците от тези пандемии не са пагубни само за физическото здраве на отделния индивид, но и за неговата психика. Често този вид загуби се negliжира, а те имат пряка връзка с мислите, поведението и емоционалните реакции на хората.

Дезинформацията и изолацията, едни от главните аспекти на пандемията, могат да доведат до обърканост, голяма доза несигурност, самота, нарастващо съмнение и страх. Това се инкубира в лимбичната система на главния мозък, чиято основна функция е да формира мотивацията, емоциите и поведенческите реакции. Пренасищането с негативни стимули от страна на медиите, които представят и коментират предимно апокалиптични новини за пандемията, отключва явлението „паника“ под формата на индивидуално или масово отреагиране, заплашвайки да надмине ресурсите за справяне с проблема както на индивидуално така и на обществено ниво. Това има силен негативен ефект върху хора, на които им е отнета възможността да се грижат за собственото си физическо оцеляване; които губят работата и доходите си по време на карантината; чиито близки и любими хора са застрашени.

Когато базовите потребности, необходими за оцеляването на индивида не са задоволени, човекът е склонен да регресира към състояние, което му създава фалшиво усещане за сигурност. Често това са емоционално незрели психични защити и неефективни стратегии за справяне. Регресии като тези се появяват в ситуация на силна заплаха и отключват нашите първични страхове и примитивна агресия. Най-често така биват активирани разрушителни сили, чиято единствена цел е оцеляването на индивида - на всяка цена...

Когато се появи потенциално опасна зараза хората се поддават на своите първични импулси, както на индивидуално, така и на колективно/обществено ниво. Колективният критичен разум бива изместен от масовата тревожност или истерия. Това може да доведе

до избора на по-малко ефективни стратегии за справяне със ситуацията или да намали ефективността на предприетите социални мерки, поради negliжиране или отхвърляне.

Общността е способна да толерира единични случаи на заболяване сред индивидите, но при нарастването на техния брой нещата не стоят така. Непредсказуемият, капризен и агресивен характер на болестта влошава нещата и общността губи своята способност да толерира несигурност. Не само, че заразата е трудно да бъде контролирана или овладяна, но и в търсенето на причинно-следствената връзка, човешкият разум започва да търси обяснения и отговори в различни конспиративни теории, което засилва чувството за несигурност и тревожност.

Густав Ле Бон описва в книгата си „Тълпата – проучване на общонародния Ум във Франция през 1885 г.“, склонността на хората да имитират поведението и емоциите на другите, когато са в стресогенна ситуация.

Друг психолог, Блъмер, въвежда термина „смилане“. По време на този процес, хората стават изключително осъзнати за отношението на тълпата и реагират, адаптирайки се към колективните нагласи, за да избегнат отхвърляне от „цялото“. Когато те несъзнателно и огледално започват да изразяват емоцията на тълпата, те започват да губят своята индивидуалност и се сливат с преобладаващите чувства в групата. Това довежда до спонтанно, неосъзнато и безкритично имитиране на чуждото поведение. Един прекрасен пример, който доказва как тази теория работи на практика са празните рафтове в магазините за хранителни стоки в деня на обявяването на извънредното положение.

В екстремни ситуации, наситени със страх и несигурност, когнитивните ресурси за критично мислене биват ограничени от силни първични емоции, които задвижват поведението на всяка отделна личност. В този контекст можем да говорим за пандемия, случваща се на фона на явлението „емоционална епидемия“.

Безпокойството от събития, които са извън личния контрол на човек, изчерпват психичната енергия и подхранват травмата. Самоизолацията и очакването на опасността, драмата и усещането за безпомощност са подхранвани от медиите. Сензационализмът е изпитана стратегия, използвана от средствата за масова информация за генериране на интерес, като целта е да предизвика силни реакции в обществеността, често причинявайки чувството на безпокойство.

В тази екстремна ситуация на пандемия и извънредно положение, хората са толкова изпълнени с тревожност и ужас, че рядко се обръщат към наличните си психични ресурси, които им позволяват да останат напълно в настоящето. При такива наситени с безпокойство и несигурност обстоятелства „замръзването“ или „изчезването“ от реалността – разделянето от „тук и сега“, се включва като защитен механизъм на психиката. Дисоциацията или отделянето от реалността по време на травматично преживяване е фактор, провокиращ

развитие на симптоми на посттравматичен стрес на по-късен етап, когато опасността отmine.

За една друга група хора, за които външният свят и връзката им с него е бил средство за бягство от тях самите и собствените им преживявания, оставайки сами със себе си или с партньора си за по-продължителен период в едно общо пространство, могат да изпаднат в състояние на остро безпокойство, граничещо с невроза.

СПЕЦИФИЧНО ВЛИЯНИЕ ВЪРХУ ОТДЕЛНИТЕ СОЦИАЛНИ ГРУПИ

Резултатите от най-мощното изследване за страничните ефекти от пандемията и карантината в Германия, "Нако", разкриват как симптомите на страх и депресия са нараснали най-вече у по-младите хора, които страдат от изолацията и липсата на "купон". Самото изследване обхваща 100 000 души, а официалните резултати са от края на месец април. Британско изследване също показва, че ограничаването на контактите травмира особено силно хората в групата 18-24 години. Просто защото за младите социалните контакти и общуването в по-големи групи са нещо много важно, това е пътят, по който младият човек получава признание и самочувствие. По-възрастните хора обикновено имат по-малко контакти, макар че техните отношения често пъти са по-задълбочени. По време на пандемия и карантина тези отношения сякаш по-лесно се опазват от поражения. Щефи Ридел-Хелер, която работи като психиатър в Лайпцигския университет, провела допитване сред 1000 германци на средна възраст 75 години. Нейният извод е, че душевното състояние на тези хора не се е влошило, в условията на пандемия те си остават спокойни, макар че като възрастова група са по-заstrasени от вируса. Оказва се, че по-възрастните хора притежават нещо като "психически имунитет". Те са преживели много кризи, те помнят и последната голяма война, а това им дава повече мъдрост и съпротивителни сили. Друг фактор, на който се дължи спокойствието на по-възрастните е, че 90% от тях одобряват мерките, които взима германското правителство и съответно ги спазват, а това им създава усещане за сигурност.

Пандемията отключи много от първичните инстинкти при човека. Смята се, че условията на средата и липсата на контакти с другите играят понякога решаваща роля при проявата на поведението в определена група. Заключение в домовете си, хората забравиха кои са всъщност, подчиниха решенията си на емоциите и игнорираха разума. Говорейки за психично здраве и психо-социални ефекти на COVID-19 е добре да се обърне малко по-голямо внимание на три явления, а именно: страх, агресия и стрес.

СТРЕС

Стресът е „състояние на максимално нервно напрежение, предизвикано от негативно емоционално или физическо въздействие върху организма“. В този контекст попадат

хората, живеещи в огнищата на зараза; болни или познаващи някой, който е болен; лица със симптоми на други респираторни заболявания, но покриващи се със симптоматиката на COVID-19; хора с придружаващи заболявания, при които усложненията са по-чести и има риск за влошаване на физическото и психическото здраве.

При всяка епидемия и особено пандемия е обичайно хората да преминават през състояние на стрес, което би могло да отключи страх и агресия.

Според Оскар Либек страхът се намира в корелация с непознато. Той е състояние на обърканост, предизвикано от заплашителната близост на непознатото. Например най-честата причина за страх по време на пандемията е смъртта. Все пак има ли нещо по-неизвестно от отвъдния свят. Друга причина за появата му е мисълта самите ние да се разболеем, поради което много хора избягват здравните заведения в последно време. Страхът от загуба на поминък също се оказва доста значим. Хората се опасяват, че не биха могли да изпълняват трудовите задължения по време на изолация, че ще бъдат уволнени от работа или че няма да могат да си намерят нова работа. Ами страхът от социалното изолиране? Хората се притесняват, че са безсилни да защитят близките си; че няма кой да се погрижи за деца или възрастни хора, ако близките им са под карантина или болни. Чувствата на безпомощност, скука, самота и депресия поради изолирането също не трябва да бъдат подценявани.

СТРАХ

„Защото природата е дала на всичко живо страх и боязън, за да съхраняват своя живот и същност и да избягват и преодоляват бедите.“ Страхът следва човека постоянно и навсякъде, от неговото раждане до неговата смърт. Това е напълно нормално явление, защото страхът е естествена реакция, която има за цел да опази индивида от опасности. Още праисторическите хора изпитвали страх, наречен *Terror anticus*. Те се страхували от природните сили и явления, защото не ги разбирали и не могли да си ги обяснят. Днес повечето смятат, че този първичен страх вече не съществува, но това не е точно така. Той все е още жив и всички хора го носят в себе си – точно по тази причина всеки потръпва при звука на гръмотевица. Също така децата например се страхуват от тъмното не защото там се крие истинско чудовище, а защото този страх е наследен и има важно еволюционно значение. Праисторическите хора са били в близко съжителство с опасни хищници, които ловуват често на глутници и най-вече нощем. Точно затова се е зародил този страх – за да не позволява на човека да излезе сам навън и евентуално да стане плячка. Така този защитен механизъм се е предал от поколения на поколения и все още съществува, въпреки че хищниците вече не са такава заплаха за човечеството. В тази си форма страхът е безобиден, даже полезен. Ако излезе извън контрол обаче, може да стане опасен.

Такава тревожна ситуация се наблюдава и през последната година заради пандемията КОВИД-19. Преди нея около 15% от човечеството страдеше от патологичен

(натраплив, ирационален, извънредно силен) страх, към днешна дата това число е скочило до 70%. Освен, че пречи на нормалното ежедневие, патологичният страх е предпоставка и за развиването на зависимости – към алкохол, наркотици, медикаменти. Друга последица от огромния стрес и масовата паника е, че повече от 20% от преболедувалите вируса отключват някакъв вид психично разстройство в рамките на три месеца след своето излекуване. При по-рано диагностицираните пациенти тези състояния се обострят.

От месеци човечеството се страхува от болестта. Страхът от болестта сам по себе си се превръща в болест и човекът започва да вижда навсякъде несъществуващи опасности за здравето. Това допълнително отдалечава индивида от нормалното ежедневие и предизвиква допълнителен стрес. Психолози докладват за повишена тревожност сред децата, потиснатост и паник атаки при младежите.

Когато мозъкът регистрира състояние на страх, прехвърля сигнали към тялото, причинявайки и физиологични реакции. Сигнали биват изпратени директно от хипоталамуса и хипофизата, които отговарят за редица жизненоважни функции. Отделя се пролактин, който стимулира надбъбречните жлези. Резултатът е повишена секреция на кортизол, епинерфин и норепинефрин. Под тяхно влияние се наблюдават повишен пулс, повишено кръвно налягане, нарушение на стомашно-чревните функции, задух, безсъние. Големите количества кортизол потискат имунната система. От еволюционна гледна точка това има ясна цел – да намали възпалението на евентуални рани. Полезно е, ако човек наистина е застрашен. В случая със страха от пандемията ефектът е обратен. Защитните функции на тялото не работят както трябва и разболяването става по-лесно, а оздравяването – по-бавно. Възможно е и да се наблюдава и ефектът „ноцебо“ – реакция на организма, аналогична на плацебо ефекта, но с обратен знак. Пациентите сами си внушават, че са болни или че ще разболеят. Внушението им е толкова силно, че в един момент наистина започват да проявяват симптоми на заболяването.

Затварянето на училища и детски градини; прогнозите за дългосрочните икономически последици от пандемията; влошаването на социалните отношения – чувството на гняв и недоволство към правителство и медицински кадри; недоверието към информацията, предоставена от правителството и други официални органи – все негативни ефекти от пандемията.

Човекът е „социално животно“. Без контактите си с другите той няма как да се развива, да се реализира, да бъде себе си и да обича това, което прави. Наложените ограничителни мерки не го позволят – човекът „просто“ трябва да слуша и да изпълнява, в противен случай ще страда още повече.

АГРЕСИЯ

Вероятно най-ярко изразеното примитивно качество у човека, след началото на „локдауна“ е агресията.

С. Барнет и Дж. Скот смятат, че за агресивността може да има определена основа, но нейната проява не е задължителна, тя в определена степен зависи от опита и външните фактори, както и от вътрешното състояние.

По време на карантина хората искат да пътуват, да се забавляват, да си живеят както преди, но това няма как да стане, те нямат правото, нямат възможността, защото са фрустрирани от независещи от тях обстоятелства, а фрустрацията отключва агресивен отговор.

Фрустрацията е „психично или телесно състояние на личността вследствие нереализираното на една потребност или желания по вътрешни и външни причини“. Вземат ли му свободата на човек - вземат му всичко. В отговор на това, човекът се гневи, забравя разумното си начало и се доверява на емоционалната си оценка.

Естествената реакция на хората при опасност е да се бият с врага, да бягат или да замръзнат/да се вцепенят. Ако човек прецени сам за себе си, че има силата да надвие заплахата, влиза в режим на битка. В такива случаи хормоните, освободени от симпатичната нервна система, особено адреналинът, помагат при воденето на битката. В настоящата ситуация, предприетите мерки не могат да бъдат оспорени, нито пък има шанс да победим вируса в директен двубой, тоест вариантът за битка отпада.

Ако се прецени, че врагът е прекалено силен за противопоставяне, импулсът за бягство от него и застрашаващата ситуация се задейства. Когато обаче бягството е невъзможно, остава само една опция - замръзването, бидейки парализиран от страха и несигурността и в очакване на края.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Тепърва предстои да видим какви ще са дългосрочните последици върху отделния индивид и обществото като цяло, както и какви ще са начините за справяне с психическата криза. Засега можем само да предполагаме, базирайки се на опита, придобит от подобни ситуации в миналото. Познаването на историята може да послужи за пример относно механизмите за преодоляване на подобен тип кризи. В крайна сметка човечеството не се сблъсква за пръв път с пандемия – предците ни са се справяли с тях със значително по-примитивни средства, при това доста успешно. Редица смъртоносни вируси са останали в историята и не представляват заплахата, а скоро очакваме към тях да се присъедини и КОВИД-19.

Библиография

1. Бела Чолакова, „Парадоксът щастие“, сп. Космос – брой 9(2020 г.)
2. Бела Чолакова, „Да победим психозата „Коронавирус“, сп. Космос – брой 11/2020
3. Валери Динев, „Моделите на човешкото поведение“ (1993 г.)
4. Валери Динев, „Страхът“ (1998 г.)
5. Валери Динев, „Философска антропология“ (1995 г.)
6. Д-р Дейвид Люис, „Стресът“ (1994 г.)
7. Esonomy.bg, „Какво е пандемия?“ (26.02.2020 г.)
8. Д-р Ирина Георгиева, „Психични последици от пандемията КОВИД-19“ (01.02.2020 г.)
9. Иван Темков и Христо Попов, „Стрес и кризи на личността“ (1987 г.)
10. Петя Минкова, „Войната на ваксини“, сп. Космос – брой 11 (2020 г.)
11. Ричард Кониф, „Какво ни е научила историята“, сп. Нешънъл Джиографик – брой 11 (2020 г.)
12. Синтия Горни, „Ще приключим с тази ужасна година. Но как? И накъде?“, сп. Нешънъл Джиографик – брой 12 (2020 г.)

РАЗВИТИЕ И ПРОМЕНИ ПО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЯ В ОЧИТЕ НА ЕДИН ПОДРАСТВАЩ

Теодора Тодорова

11 клас

91 НЕГ „Проф. Константин Гълъбов“, гр. София

[*teddy.todorova13@gmail.com*](mailto:teddy.todorova13@gmail.com)

Резюме

До преди една година под думата „пандемия“ българските ученици разбираха ваканцията в началото на всяка астрономическа година, която министерството на образованието отпуснаше при повишен брой заразени от ежегодния грип. Днес никой не иска и да чува за нея, защото всеки извървя дълъг път до приспособяване на новите условия и решаване на проблемите, които излязоха най-вече, щом се затвори вкъщи.

Аз твърдя, че въпреки хората и възможностите, които пандемията ни отне, тя донесе и условията да подобрим основата, на която днес стоим, за да успеем да градим с намалени рискове и повече стабилност, за да се развием като отделни хора и като общества.

Ключови думи: възможност, пандемия, време, основа

Увод

Като подрастващ и ученик в България, винаги съм се вълнувала за неучебните дни. Не дотолкова за ваканциите, които идват и отлитат всяка година, ами за непредсказуемите – именно грипните и дървени ваканции. До преди една година възприемах понятието „пандемия“ като една невероятна почивка за тези, които са успели да избегнат грипа или са го изкарвали преди или непосредствено след почивните дни, които се даваха на учениците, за да ограничат разпространението на заразата. Година и една малко по-различна пандемия по-късно, ето как се повлия мнението ми.

Месецът е март, а ние – учениците, забравили топлината на леглото ни в десет часа сутринта, едва помнейки наспалото се Аз и утехата, че нямаме домашни и уроци, които да подготвяме за следния ден, вече бленуваме, как ще намине училищната медицинска сестра през класната ни стая, за да ни попита колко от нас отсъстват, и така ще предрече дългоуачакваната заповед на многоуважавания министър, който все гледа, как да ни намали ваканциите през годината, но винаги е щедър, щом стане дума за разпространението на

ежегодния грип. Тази година сме щастливи. Не се мина време след първата ни едноседмична почивка по домовете, докато ни отпуснаха още една, тъкмо след като поредната учителка ни се оплакваше колко се нуждае от свободно безстресово време вкъщи. Година по-късно всеки си мисли – Каква ирония, а? Година по-късно всеки бленува и се моли – Върнете ме на училище! В студените стаи в ранни зори нека мръзнем по спирките на градския транспорт! Само да бъдем пак на училище! Да се срещаме с хора, да се отдалечим от стаите си, които вече за трети път предекорираме и пак предпочитаме да сме някъде другаде. Дори в училище!

ИЗЛОЖЕНИЕ

СЪЩНОСТТА НА ПАНДЕМИЯТА И КАКВО ОТКЛЮЧИ

От самото начало на пандемията имаше толкова въпроси, толкова незадоволителни отговори и проблеми в света на отговорните възрастни. Много хора изведнъж се оказаха без работа, без доходи, без планове за остатъка от годината или бяха лишени от възможността да пътуват в чужбина. Аз се причислявам към последната група, но това беше, както се казва, „малкото зло“ и дълго време не исках да си призная, но през първите месеци след 13. март се чувствах в контрол и дори благоприятствана от факта, че вече всичките ми задължения, хобита и занятия можех да достигна от вкъщи. А те бяха много!

Истината е, че пандемията сполетя всеки по различен начин, разкри различни проблеми, които, до този момент потискани по една или друга причина, нямаше как да се игнорират повече, тъй като светът се обърна изведнъж отвън-навътре. Постепенно всичко около нас затвори както по времето на комунизма в България, по-възрастните отбелязаха, и всеки остана за пръв път от известно време лице с лице с неизправностите в обществото – от семейството до държавата. Поглеждайки отстрани, мисля, че си беше време да се огледаме не навън, както всяко либерално и прогресивно общество досега внушаваше, за да се сравним с тези около нас, ами навътре – да се концентрираме върху същността и основата си.

За това благоприятства „lockdown“-ът, който повлия всичко досега познато ни. Повечето семейства бяха заключени под един покрив. Моето семейство досега само по време на почивки за най-много две седмици беше прекарвало толкова време заедно, а в момента, в който го пиша това, осъзнавам, че тепърва започнах да го да опознавам и разбирам. Когато целият свят се отдалечи от теб, се обръщаш към тези, с които се разминаваш всеки ден по коридорите на дома си. Да наречеш нещо „предизвикателство“, вече се превърна в баналност, затова единствения начин да опиша какво се случи след като бяхме заедно по цял ден всеки ден, е именно чрез представяне на изводите – брат ми изясни едно нещо и то е, че предпочита компанията ми единствено пред скуката, когато токът спре; ключът към спокойно съществуване вкъщи е винаги да има десерт в хладилника и стабилен интернет.

Учудващото беше, че първото се оказа по-възможно от второто. В крайна сметка можеше и да ни е по-зле. Ами ако ни беше свършила тоалетната хартия?

С оглед на икономиката от опита на моето семейство, най-голям проблем имаше компанията А1¹⁶. С желанието да съдейства, майка ми пое задачата редовно да рецензира услугите им по телефона. Имаха големи затруднения със слушането и разбирането. Явно и при тях мрежата и обхватът бяха нестабилни. От друга страна наблюдавахме и подкрепихме малкия бизнес, който започна през тази година с хора, останали безработни заради пандемията, като създатели и работещи по него, открили креативната си страна и нюх към восъчни свещи, например.

На по-глобално ниво пандемията доказва колко е нестабилна почвата, на която стоим, върху която градим прогреса на нашия вид. Поглеждайки назад, мога да дам много примери на изчезнали вече общества и родове хора, които са обитавали Земята преди нас, които обаче се оказали недостатъчно гъвкави да се адаптират към промените в света около тях. Веднага се сещам за неарденталците, нашите предци, които с началото на ледената епоха изчезват, тъй като не успяват да понесат промените в климата.

МОЯТ ОПИТ ОТ ТОВА ВРЕМЕ

Ето как пандемията се отрази и на мен: Изведнъж спрях да губя време в пътуване от място на място, освободих си мислите от сметки дали би било по-удачно, ако след курсовете се прибера вкъщи и после тръгна в същата посока за училище, или да остана в центъра и да си пиша домашните в някое заведение в центъра. Въпреки че училището и курсовете останаха като определени задължения, които трябваше да бъдат свършени в даден час, имах предостатъчно време между тях за хобита и сама избрах най-удобните час и място (спалнята или холът) за физически упражнения, които аз определях според нуждите си. Доказвах предимствата на пластичността на нервната система на подрастващите, защото тя ми позволи да взема в ръце новите възможности с лекота и ми даде предимство да поръчам онлайн всички нови пособия (за фитнес вкъщи, за рисуване вкъщи и други), за оптимизиране на времето и новите нужди, докато доставките още се случваха за часове, защото възрастните още не се бяха опомнили. В резултат на това преорганизиране на дните вкъщи, не оставих място за стрес или несигурност, защото се чувствах по-продуктивна от всякога. Когато дойде лятото накрая, аз бях постигнала всички нови и стари цели.

Като се замисля и си припомням, че всъщност не стана всичко изведнъж. Първо си взех една седмица почивка от всичко, когато просто се оставих тялото ми да подсказва какво ми се прави, защото тази практика ми позволява напълно да си отдъхна от ежедневието. Дори ако съм напълно честна със себе си, тъй като бях прясно контузена, се реших да се отпусна,

¹⁶ доставчик на дигитални услуги и телекомуникационни решения в България

за да се възстановя възможно най-бързо. Училището и курсовете ми се бавеха с решение според новосъздалата се ситуация, а за уроците ми по рисуване и спорт трябваше да забравя. Първата седмица си пригोधих ъгълче вкъщи, за да рисувам. Това ми носеше спокойствие. Следващата седмица започнах и да тренирам вкъщи, защото ми липсваше настроение, тъй като не общувах със съучениците ми ежедневно. Започвайки училище чрез онлайн платформи, си изготвих мислен график, за да имам време за всичко, с цел да се чувствам добре. Давам си сметка, че така си оставих възможност за промени според ситуацията. Едва месеци по-късно установих, че „леката контузия“, с която започна всичко, всъщност представляваше скъсана предна кръстна връзка и преди няколко месеца, отново в условията на тази пандемия, влязох в болница за операция. Първоначалната гледка беше следната – сутринта като постъпих ме изпратиха в подземния етаж да си направя бърз тест за Ковид-19. В същия коридор се правиха и други лабораторни изследвания, съответно имаше доста хора, но за щастие само аз чаках за дадения кабинет. Няколко минути след първото почукване вратата се отвори и гласно бях попитана какво правя и защо ми е да ги притеснявам. Всичко приключи доста бързо в крайна сметка, но излизайки от кабинета, след като всички чакащи в коридора ме гледаха като полезно изкопаемо, но поне ми сториха път да мина. Благодарение на ситуацията в България, бях настанена сама в стая за двама, където си прекарах чудесно, защото сестрите имаха поне два пъти по-малко болни, за които да се грижат. Така преживях операцията по-лесно отколкото новините за всички отменени екскурзии през годината, за които с борих по време на предишната и едва в последния момент изгубих надежда, че няма да се състоят. Трябваше по различни учебителни поводи да ходя в Германия, Италия и Франция – дали за езиков или изследователски лагери, или като награда на едно интернационално събитие в Милано, най-накрая се опитвах да се успокоявам, че поне тревогите около натрупването на килограми си тръгнаха и с надеждите, че всичко ще се оправи до месец Април. То пък какво стана, излизайки от пандемията, успях да овладеея и вредните навици и мисли като страх около храната или напълняването – има истина в поговорката: „Всяко зло за добро.“.

От тази страна обстоятелствата се стичаха добре, но едва два месеца след края на присъственото обучение си дадох сметка колко назад бях върната от социалната страна на нещата. Без да разбира, ми се натрупваше неопределена тежест, която доведе до спад в настроението ми, което не можах да определя, докато не се обадох на приятелка по повод Цветница. Като затворих телефона два часа по-късно се чувствах така облекчена и се мотивирах да общувам по-често с хора извън семейството ми, за да не се оставям да потъна в самота, която за пръв път осъзнах какво представлява. Все пак натискът на психиката, който пандемията упражни, се оказа доста осезаем за всеки. Промените се случваха бързо и непредсказуемо, заради което човек трудно можеше да се пригоди към всичко, което се случваше, без да разчита на вътрешната си сила.

Смея също да твърдя, че пандемията ми донесе контрол, разви отговорността ми и самочувствието ми, като изведнъж осъзнах как в опитите ми да се възползвам от

възможността да използвам времето си за повече лични проекти, съм се преборила с едно истинско предизвикателство. Смяя да твърдя, че и повечето ми съученици имат подобен опит, което ме навежда на мисълта, че нашето поколение, както твърдят социолози и психолози, се оформя като по-адаптивно от предишните благодарение на опита на родителите ни, за повечето от които, според разпределението и характеристиката на поколенията в Съединените Американски Щати, е характерна нестабилността, поради което те учат децата си на техния опит. Именно пандемията от Ковид-19 се оказва доказателство на тази теза и пример за децата, че сигурността не е даденост и е важно да бъдат гъвкави като се отварят към света.

ГЛЕДНАТА ТОЧКА НА АРТИСТИТЕ

Наскоро участвах в една дискусия с млади български художници, които представяха пандемията през своите очи в една изложба със заглавие „Рестарт“, а самите художници говореха именно за „самовглъбяването“, което им позволи да творят и да извлекат ползи за себе си. Тази среща допълнително потвърди тезата ми, за възможностите, които локдаунът ни донесе. Направи ми впечатление как единият художник – Константин Костов, потвърди съмнението ми, че именно изкуството най-много благоприятства за „преживяването“ на стреса идващ от непознатото и несигурното, от дръзката промяна на света, в който живеем. Това ме накара да се върна към началото на пандемията във света и да си спомня всички пиеси, мюзикъли и виртуални галерии, които отвориха виртуалните си врати за безплатни, неограничени от времето, разходки и преживявания, не за да избегнем реалността, ами да я погледнем от хубавата страна, да се успокоим и да си припомним, че всичко е временно. Дадох си сама сметка как веднага щом ме затвориха вкъщи се отдадох на изкуството и позволих празнината във времето да ме инспирира. Смятам, че светът повече от всякога осъзна ценността на изкуството – способ за себеизразяване, себеоткриване, обогатяване и развлечение. Иронията е, че най-вече артистите пострадаха от финансова гледна точка, но мечтателят в мен се надява, че това ще се подобри и хората ще започнат по-често да вадят пари от джобовете си, за да видят и съпреживеят пиеса в близкия театър или ще заменят икейските си мебели и прибори с ръчно изработени, които всъщност ще им носят удоволствие, всеки път като бъдат използвани.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Виждайки края на пандемията, всеки има различни настроения. Докато някои очакват да излезнат най-накрая почивка, след като бизнесът им просъществува и се разви многократно, други още може би не са готови да се сблъскат със света извън „вкъщи“, защото не са приключили с преустройването на основата им и самовглъбението, за да

продължат да градят, но в един идеален свят биха интегрирали позитивните промени и в стария начин на живот.

Аз се чувствам вече почти готова да се изнеса от познатия дом, за да следвам в университет и да стана самостоятелна личност, защото вече знам, че мога да разчитам на себе си да се справя с каквато и да е криза като си направя план за действие. Вече държа предвид и опита ми с изграждане на планове и той е, че не мога да знам как точно ще постигна целите си и няма нужда да се привързвам към сигурното, ами да го оставя отворен за промени. Така днес календарът пред мен е празен, а отстрани съм си написала задачите, респективно целите, които ще ги внеса едва щом ги постигна, а ще ги постигна, когато съм готова, защото това работи за мен и това именно ми носи гъвкавост и спокойствие, че всичко ще дойде в правилното време и затова този доклад не се оказа толкова голяма предизвикателство, както си го представях. От друга страна, използвайки самотата, за да анализирам себе си, научих кои са нуждите ми, за да изградя стабилна психическа основа и да се развивам, и се надявам светът около мен също да запомни и приложи изводите си.

В края на доклада призовавам всеки, който го прочете, да се огледа около себе си и да си даде сметка какво точно му помогна да преживее това трудно време, да го оцени и помисли как би могъл да върне услугата.

Библиография

1. <https://rakursi.com/%d0%bd%d0%b0%d1%81%d1%82%d0%be%d1%8f%d1%89%d0%b0-%d0%b8%d0%b7%d0%bb%d0%be%d0%b6%d0%b1%d0%b0/>
2. https://quebec.huffingtonpost.ca/entry/generation-alpha-tout-que-vous-devez-savoir-sur-les-enfants-des-milleniaux_qc_5de821b1e4b0913e6f8a605e?guce_referrer=aHR0cHM6Ly93d3cuZ29vZ2x1LmNvbS8&guce_referrer_sig=AQAAAEN3ESVCKK6zSR60_uxKUTABoQ5_pb81t4dhQo4qrkg4AtuxrGjtuU-8H0cWrd259dp35-AYfzeksp535171nyWsNcnEXJH2iRWQ_g95zl6_NGVg8tBQuTL1ZNiq7NezwAjM_ihHfzm0ZbEBbuyfAqYAuaAoxrgVEhWfzNI19AVL&guccounter=2
3. <https://www.a1.bg/za-a1>

ЗАПЛАХАТА – COVID 19

Фатиме Хъйрола

11а клас

Училище: ПГ „Петко Рачов Славейков“ , гр. Якоруда

Email: fatime2003@abv.bg

Резюме

Невидимият враг на човечеството в 21 век, наречен Ковид 19, е тежко заболяване, което води до сериозни усложнения и висока смъртност. Кризата, причинена от Ковид 19, води до редица промени в здравеопазването, световната икономиката, образованието, социалния и културния живот на обществото. Светът, в който всички ние живеем, започва да се променя с всеки изминал ден.

Ключови думи: COVID 19, пандемия, икономическа криза, страх, заплаха.

Увод

Невидимият враг, наречен Ковид 19, е тежко заболяване, което води до сериозни усложнения и висока смъртност. Разпространението му е бързо и трудно за овладяване, тъй като още не е намерено лекарство срещу него. Към момента се разработват ваксини, които се тестват и не са още доказателство за справяне със заплахата Ковид 19. Вирусът освен че нанася тежки последици върху здравето на гражданите и здравната система, той също ще има силен негативен ефект върху глобалната икономика.

Кризата, причинена от Ковид 19, води до редица промени в здравеопазването, световната икономиката, образованието и живота на хората. Светът, в който всички ние живеем, започва да се променя с всеки изминал ден. Единственият начин да оцелеем е да свикнем с този напрегат и изпълнен със страх живот.

Коронавирусът е резултатът от нашето безразличие, неотговорност и пълен хаос в живота ни досега. Той може би ще ни научи да бъдем по-отговорни към това, което правим и начина, по който го правим.

Според Световната здравна организация (СЗО) инкубационният период варира между 2 и 14 дни. Необходими са предпазни мерки, за да се предотврати потенциалното разпространение. Разпространението на Коронавирусът е обявено за Пандемия. Целият

свят се стреми към забавяне на бързото му разпространение, както чрез индивидуални, така и чрез колективни мерки. Колкото по-бавно се разпространява пандемията, благодарение на тези мерки, толкова по-плавни ще бъдат изискванията, към системите за здравеопазване и ще се смекчи рискът те да бъдат претоварени. Съответно ще имат повече време да разберат как най-добре да лекуват вируса.

ПРОМЕНЯЩИЯТ СЕ СВЯТ

Според много проучвания най-застрашени са възрастните хора. Също така пандемията и всичкият този стрес, силно повлиян от медиите, действа лошо върху психичното здраве на много от децата и техните родители. Пандемията вече наистина има тежко отражение както върху здравето и качеството на живот на гражданите, така и здравните системи в много страни. Вирусът освен че нанася тежки последици върху здравето на гражданите и здравната система, той също ще има силен негативен ефект върху глобалната икономика. Ковид 19 е причина за икономическа криза, която води до редица промени в здравеопазването, световната икономиката, образованието и живота на хората.

Световната здравна организация обяви разпространението на коронавируса за пандемия, поради големия брой заразени в цял свят. Пандемията не означава затваряне на границите, отмяна на всички пътувания и самолети и поставяне на цели нации под карантина за неопределен период, а взимането на подходящи и навременни мерки, стремящи се към забавяне на бързото разпространение на вируса.

Някои от тях са свързани с личната хигиена, например честото миене на ръцете, други с отговорността на всеки един от нас – носенето на маски и така наречените държавни ограничения-отмяната на масови събития, работата от вкъщи, дистанционното обучение, които ще помогнат за ограничаване на разпространението на вируса и на здравната система.

Колкото по-бавно се разпространява пандемията в резултат на взетите мерки, толкова по-плавни ще бъдат изискванията към системите за здравеопазване. По този начин ще се смекчи рискът те да бъдат претоварени. Съответно ще имат повече време да разберат как най-добре да лекуват вируса и как най-лесно да се справят в тази напрегната ситуация, която засяга цял свят.

Пандемията вече има тежко отражение както върху здравето и качеството на живот на гражданите, така и здравните системи в много страни. Поради динамичността на ситуацията, прогнозите за въздействието на COVID-19 върху световната икономика и развитието на отделните страни и градове постоянно се променя. Бързата информирана и координирана реакция от международната общественост е от ключово значение за справяне с нея.

Данни за

Лабораторни изследвания

Тип	Общо	Нови
RT PCR	1293477	6153
Бърз тест за антигени	187237	7075
ОБЩО	1480714	13228

Потвърдени случаи според

Тип на лабораторно изследване

Тип	Общо	Нови
Чрез RT PCR	213968	770
Чрез бърз тест за антигени	12093	442
ОБЩО	226061	1212

Потвърдени случаи по

Възраст

Възраст	Брой
0 - 19	7921
20 - 29	19709
30 - 39	36084
40 - 49	43771
50 - 59	46144
60 - 69	39552
70 - 79	23896
80 - 89	8209
90+	775
ОБЩО	226061

Потвърдени случаи за

Медицински персонал

Тип	Брой
Лекари	3125
Медицински сестри	3202
Санитари	1458
Фелдшери	222
Други	1728
ОБЩО	9735

Потвърдени случаи по

Области

Област	Общо	Нови
Благоевград	11356	41
Бургас	13335	24
Варна	16658	43
Велико Търново	4942	17
Видин	1706	5
Враца	5166	37
Габрово	4362	13
Добрич	3909	8
Кърджали	2254	7
Кюстендил	5344	32
Ловеч	2593	8
Монтана	3314	4
Пазарджик	6302	49

ПСИХОЛОГИЧНО СЪСТОЯНИЕ ПОД ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА COVID-19

Пандемията от COVID-19 е свързана и с някои по-специфични стресови събития, особено за хората, живеещи в огнищата на зараза, или заразени/болни, или познаващи някого, който е болен. Всички тези хора се влияят от много фактори и започват с паника за приближаващата ги опасност. Рискът от заразяване и предаване на вируса към други хора е стресов за доста голяма част от тях. Също така при хора с подлежащи заболявания, при които усложненията са по-чести, има риск за влошаване на физическото и психическото здраве. Рискът от затваряне на училища и детски градини повишава стреса у родителите.

Страхът от дългосрочните последици на пандемията, включително икономическите, влошаване на социалните отношения, чувството на гняв и недоволството към правителство и медицински кадри кара много от нас да се страхуват и да се чувстват безсилни. Всички тези неща са една заплаха, един страх, който плаши милиони хора по света. И нека подчертая, че всичко това се допълва и разпространява най-много от медиите.

МЕДИИТЕ КАТО ВИД СТРЕС

Те са тези, които до голяма степен преувеличават или може би стресират хората повече отколкото е необходимо. Всеки ден, когато и да превключим на някой канал по телевизията ще чуем думи като пандемия, ковид 19, заплаха, страх, огнища на зараза. Да, това е така и не, не го отричам.

Вече живеем в свят, изпълнен със страх и трябва да свикнем с него. Но искам да дам съвет, с който да бъде полезна и той е насочен, именно към медиите. Те, а също така и интернет страниците не трябва да бъдат изпълнени с недостоверна информация, защото тяхното разпространение води до голям стрес на хората и им пречи повече, отколкото наистина е необходимо. Хора с психични заболявания може да избягват лечение или посещение на здравни заведения, дори да имат нужда. Някои от тези страхове и реакции са свързани с реални опасности, но поведението на населението се променя от липса на знания, недостоверни слухове и грешна информация.

Трябва да се вземат мерки за справяне със стигматизацията и дискриминация на всички нива по време на пандемията. Важно е да се поддържат контактите между хората чрез телефонни обаждания или текстови съобщения, да се споделя информация с изолирани/карантинирани, ако те не следят правилните социалните медии, да им се оказва подкрепа на всички нива. Най-добре е специалисти в тази област да се занимавам с всички тези хора и да окажат правилна подкрепа към тях.

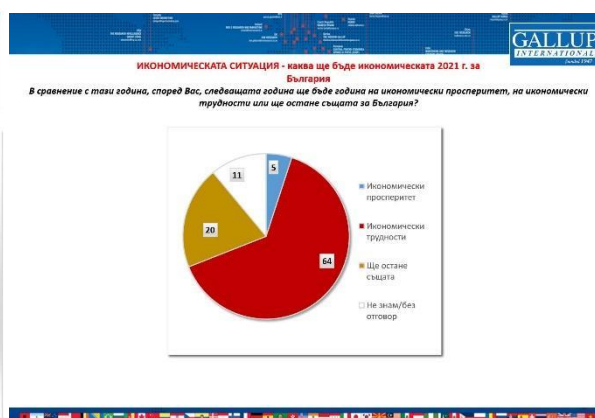
ПОСЛЕДСТВИЯ ВЪРХУ ГЛОБАЛНАТА ИКОНОМИКА

Освен последствията върху здравето на гражданите и здравната система, COVID-19 ще има силен негативен ефект върху глобалната икономика. Въз основа на развитието на кризата могат да бъдат изведени няколко основни характеристики на Вируса, сред които са бързо разпространение на заболяването, висока смъртност, широк обхват на рисковата група, това са хората от населението над 60 години, както и лица със съпътстващи заболявания като белодробни, сърдечни и онкологични, астма, хипертония, диабет и други.

Тези характеристики предпоставят възникването на съществени проблеми пред държавното управление. Сред тях водещ, разбира се, е опазването на живота на населението. Това вече винаги е на преден план, защото в днешно време най-скъпото нещо – това е здравето, което не може да се купи с пари и не може да бъде заменено от нищо скъпо на този свят.

Ефектът от вируса върху икономиката се очаква да бъде усетен както от страна на предлагането, където нарушените вериги на доставка ще затруднят производствата, така и от страна на търсенето, поради свитото потребление. Изключително силен е и ефектът върху финансовите пазари, където кризата може да разкрие, че един или повече ключови участници са заели инвестиционни позиции, които при сегашните условия биха довели до загуби.

Силно ще усетят ефекта на пандемията работещите, чиито професии изискват пътувания и директен контакт – зъболекари, шофьори, водопроводчици, фризьори, йога инструктори и други треньори. При налагане на изисквания за дезинфекция на помещения и регистрация на всеки директен контакт тяхната работа ще е значително усложнена. Ефектът ще е осезаем и при работещите в туризма и ресторантьорството, в транспорта, в развлекателната индустрия, при детегледачите, организаторите на масови събития и много други професии.

ОТРАЖЕНИЕ НА ВИРУСА КЪМ ВЪЗРАСТНИТЕ ХОРА

Всеки ден научаваме нови факти относно въздействието на COVID-19 върху хората. При по-възрастните и тези с хронични заболявания, като диабет и сърдечни заболявания, съществува по-голям риск от развитие на тежки симптоми. Тъй като това е нов вид вирус, все още няма яснота по какъв начин засяга децата. Знаем, че е възможно с вируса да бъдат заразени хора на всякаква възраст, но засега се съобщава за сравнително малък брой случаи на Коронавирус при деца. В редки случаи заразяването с вируса може да доведе до фатален изход – досега най-вече при възрастни със съпътстващи заболявания.

Възрастните хора, особено изолираните и такива с когнитивен дефицит/деменция, могат да станат по-тревожни, ядосани, стресирани, емоционални, отчаяни, подозрителни по време на пандемия или докато са в карантина. Трябва да бъде осигурена емоционална и специализирана подкрепа от специалисти по психично здраве, наред с грижите за физическото им благополучие.

Споделяне с прости факти за случващото се и даване на ясна информация на населението ще намали рискът от зараза и възникване на страх и паника. Наред с това, възрастните хора са особено уязвими към COVID-19, като се има предвид ограничения им достъп до информация, по-слаба имунна система и по-високата смъртност, ниския социално-икономически статус и наличие на висока коморбидност. При тях смъртните случаи са много.

ПСИХИКАТА НА ДЕЦАТА ПО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЯ

Децата обикновено се чувстват облекчени, ако са в състояние да изразяват своите тревоги в безопасна и подкрепяща среда. Всяко дете има свой собствен начин за изразяване на емоции. Понякога игрите могат да улеснят този процес. Децата често копират емоционалните изблици на възрастните, затова е важно родителите да управляват добре собствените си емоции и да останат спокойни, изслушвайки тревогите им и подкрепяйки ги. Това са някои от Практически мерки, които мисля че трябва да се спазват за намаляване на стреса у деца при пандемия.

На първо място при всяка възможност децата да играят и така да намалят стреса. Избягване разделянето на деца от родителите им, освен при много тежки случаи на заболяване, помага при успокоението на децата. Ако се наложи отделяне на детето от семейството, мисля че трябва да бъдат осигурени достатъчно на брой срещи със семейството. Така детето няма да се чувства само. Поддържане на установения дневен режим до този момент, включително училищна дейност, игри, време за хранене, почивка и сън. Важна стъпка също е и обясняването на случващото се според възрастта, избягване на слухове и спекулации.

Предоставяне на ясна информация как да намалят риска от инфекция е едно от важните неща за справяне с психичното състояние на детето (например миене на ръце, дезинфекция и други). Включване в игрова форма на дейности като миене на ръце, почистване и дезинфекциране на дома, и учене на факти за вируса и заболяването, ще помогне много на децата.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Пандемията от коронавирус застрашава всички жители на планетата – включително бежанците и други хора, принудени да напуснат домовете си поради конфликт или преследване. В тази ситуация бежанците и хората, търсещи закрила са сред най-уязвимите групи. Коронавирусът е резултатът от нашето безразличие, неотговорност и пълен хаос в живота ни досега. Той може би ще ни научи да бъдем по-отговорни към близките ни, света и към самите нас. Надявам се всички случили се и случващи се неща, да ни помогнат да разберем истинският смисъл на живота. Нека си вземем поука, да станем по-добри и по-отговорни, и нека се научим да ценим здравето и живота си.

Библиография

https://l.facebook.com/l.php?u=https%3A%2F%2Fwww.bia-bg.com%2Fanalyses%2Fview%2F24967%2F%3Ffbclid%3DIwAR3iwSbh5BpNciSQcGq-Pr0cEIMUERgCeEG_x-pTtcKoPBR3isAI1DBjUY&h=AT3zSPZwt5GERkBdfzosTLA1oisBvWpk5KxUFNiAIHDkCOrdpoGGWwljqcdytsSORquG-cYyw_b7vk8211kzHeNYNPhsiC8dS8FfwT3VHIXaDpclztXxoI7y24N1OmTanARV6g

<https://bg.wikipedia.org/wiki/SARS-CoV-2>

https://l.facebook.com/l.php?u=https%3A%2F%2Fwww.dw.com%2Fbg%2F%25D0%25BA%25D0%25BE%25D1%2580%25D0%25BE%25D0%25BD%25D0%25B0%25D0%25B2%25D0%25B8%25D1%2580%25D1%2583%25D1%2581-%25D0%25BA%25D0%25B0%25D0%25BA%25D0%25B2%25D0%25BE-%25D1%2581%25D0%25B5-%25D0%25B7%25D0%25BD%25D0%25B0%25D0%25B5-%25D0%25B7%25D0%25B0-%25D0%25B7%25D0%25B0%25D1%2580%25D0%25B0%25D0%25B7%25D0%25B0%25D1%2582%25D0%25B0-%25D0%25BF%25D1%2580%25D0%25B8-%25D0%25B4%25D0%25B5%25D1%2586%25D0%25B0%25D1%2582%25D0%25B0%25Fa53532582%3Ffbclid%3DIwAR1QyYiHXX9V2ibFRDhJde750hV_JroyTJYBtLtiSashqKt43izjvWfKJVk&h=AT3gg49tSiOYr0stDWZKwK3zdwVDKurrLOX4EZaRdem5Q0pUL47eP82zD4bA1TBLsc7HR_-9xjPLvH5Xv28bp3PQ6bNNTDi_ueEb9FjsecqYqmOOLq-CSzIIoys5WcESXzXcSA

HOW THE PANDEMIC HAS CHANGED THE WORLD FROM AN ECONOMIC AND SOCIAL POINT OF VIEW

Атанас Димитров

12 клас

Национална търговско-банкова гимназия, гр. София

Email: atanas.dimitrow14@abv.bg

Abstract

The pandemic has plunged most countries into recessions and that weakness is spreading to emerging markets and developing economies. Everything has been impacted. How we live and interact with each other, how we work and communicate, how we move around and travel. Decisions made now and in the coming years will be some of the most important made in generations. The worse off the markets are, the better the opportunities are to profit.

Keywords: economy, impact, social and psychological, opportunities, upcoming times

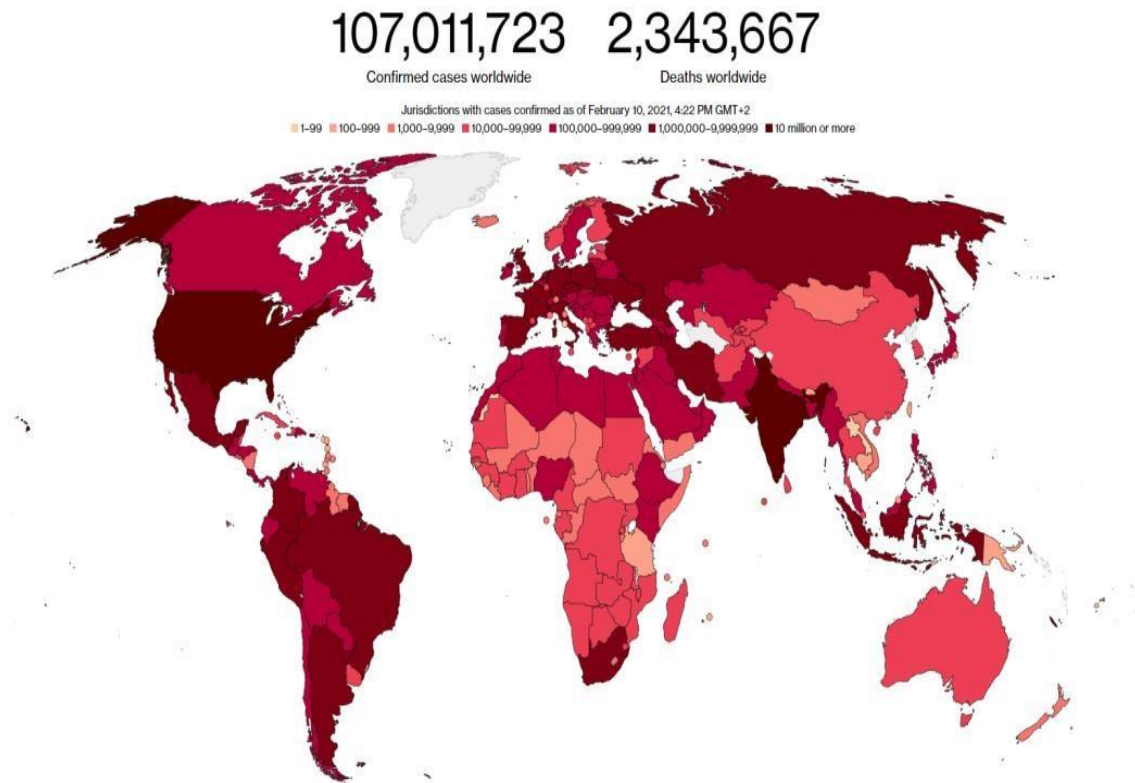
INTRODUCTION

Novel coronavirus (COVID-19), which originated from Wuhan, China, has spread to more than 125 countries. Apart from being a global health concern, COVID-19 is having major consequences on the world economy. The whole world is now a single global community, where any major happening in one part is bound to have repercussions in rest of the world.^{17/18} The pandemic seems to be far more than a health crisis and it is already affecting societies and economies at their core. Without urgent socio-economic responses, the global suffering will escalate, jeopardizing lives and livelihoods for years to come. Immediate development responses in this crisis must be undertaken with an eye to the future. Development trajectories in the long-term will be affected by the choices countries make now and the support they receive. Despite the low incidence of the virus in certain regions, the impact of the pandemic has been felt across countries, societies and the economy as presented by picture (1).¹⁹ In most places, whereas the

¹⁷ Sohrabi C, Alsafi Z, O'Neill N, et al. World Health Organization declares global emergency: a review of the novel coronavirus (COVID-19). *Int J Surg.* 2021;76:71-76. [PubMed] [Google Scholar]

¹⁹ Bloomberg. (2021) Mapping the Coronavirus outbreak across the world <https://www.bloomberg.com/graphics/2020-coronavirus-cases-world-map/>

incidence of the virus is still prevalent, Governments face the hard choice between public safety and reviving the economy.

ONE PANDEMIC, DIFFERENT REALITIES

The year 2020 will be connected with COVID-19 – both the pandemic and the global health, economic and social crises it triggered. While progress on the global development trajectory was already too slow before the pandemic, it has now reversed. Over 100 million more people are entering into extreme poverty and 270 million people will go hungry this year.²⁰ Some estimate that the crisis will erase all human development gains made in the last decade.

²⁰ <https://www.wfp.org/stories/risk-hunger-pandemic-coronavirus-set-almost-double-acute-hunger-end-2020>

For many of the world's poverty-stricken and most vulnerable women, men and children, COVID-19 is not the primary threat to their lives and livelihoods. Instead, the crisis is exacerbating pre-existing inequalities between and within countries. These inequalities have shaped the distribution and severity of multidimensional impacts, creating different realities. Disparities in national capacities to finance containment and other measures to suppress the pandemic have also limited countries' abilities to soften its socio-economic effects on livelihoods and on vulnerable groups. OECD countries account for 84% of the total global stimulus funding that has been raised to respond to the pandemic and developing countries face a funding gap of at least USD 1 trillion. All of the issues that development co-operation was grappling with before 2020 – increasing inequality and marginalised populations, women's economic empowerment and gender-based violence, precarious employment, humanitarian crises, and rising numbers of displaced persons – left populations and countries exposed when this virus, though forecasted, bore down on an unprepared world.

ECONOMIC IMPACT

The World Health Organization declared COVID-19 a global pandemic on the 11th of March 2020, but the world is still reeling from its aftermath. The current coronavirus situation is profoundly impacting all types of businesses. The emerging evidence on the impact of COVID-19 is sobering – the consequences of COVID-19 will aggravate existing multidimensional risks and strain the coping capacities of those least able to cope. The short-term share of credit by foreign banks, a key indicator of external vulnerability, is high for some emerging market and developing economy (EMDE) borrowers. In addition, substantial variations could be expected among national banking systems in their reactions to a global financial shock triggered by the pandemic. The Great Financial Crisis (GFC) of 2007–09 showed that the stability of bank credit to EMDEs depends a lot on its composition. Both the maturity profile of the stock of foreign lending, or claims, and their types – i.e. international claims versus local claims in local currencies – influence how rapidly the stock of credit can contract following a shock. At the same time, borrowers are more likely to need cash during such periods, and thus draw on existing credit lines, resulting in an expansion of the stock of claims. After a sharp decline this year, global GDP is projected to rise by around 4¼ per cent in 2021 and a further 3¾ per cent in 2022.²¹ Scientific progress, pharmaceutical advances, more effective tracing and isolation, and adjustments in the behavior of people and firms will help keep the virus in check, allowing restrictions on mobility to be lifted progressively. Importantly, policies to support jobs and firms, in place since the beginning of the pandemic, will enable a faster rebound when restrictions are lifted. Together with reduced uncertainty, these improvements should encourage the use of accumulated savings to fuel consumption and investment. The exceptional fiscal relief provided throughout 2020 - and needed beyond - will pay off handsomely.

²¹ World Economy to Trail Pre-Pandemic Trajectory for Years
<https://www.statista.com/chart/22924/global-gdp-projections-made-before-and-during-covid-19-pandemic/>

The rebound will be stronger and faster as more and more activities re-open, limiting the aggregate income loss from the crisis. Countries are forced to adopt quarantine measures because of the highly infectiousness nature of COVID-19. These measures have a great negative impact on aggregate demand, especially on consumption and exports.

World Economy to Trail Pre-Pandemic Trajectory for Years

Estimated global economic output
(indexed to 2019, i.e. pre-pandemic levels)*

- Pre-pandemic forecast (January 2020)
- Latest forecast (January 2021)

* real GDP at 2010 prices

Source: World Bank

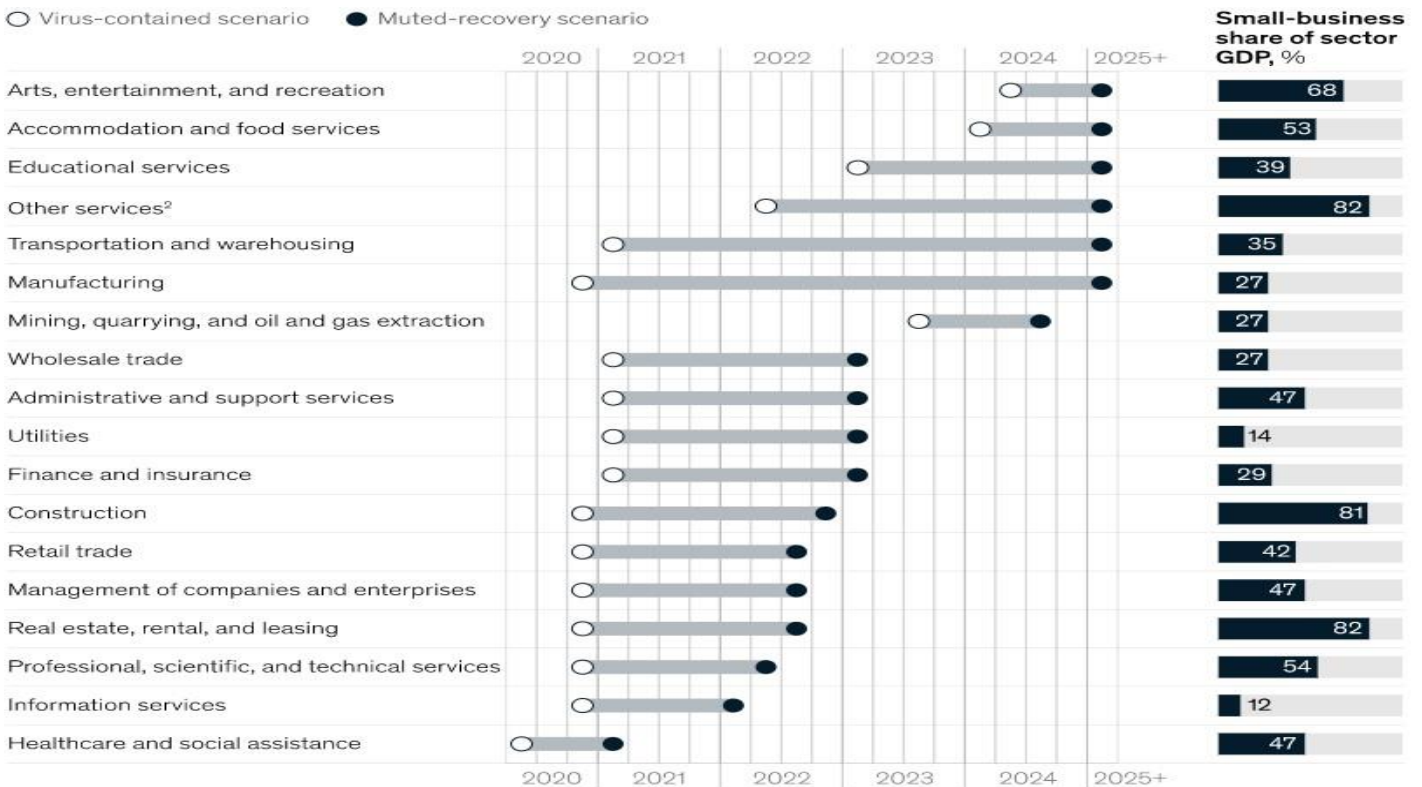

INDUSTRY IMPACT AND OUTLOOK

The COVID-19 pandemic is seen as a health and humanitarian crisis, and businesses are rapidly adjusting. While the crisis unfolds, leaders should also prepare for what is coming next. But not the next 'normal'. Normal isn't available to us anymore, and 'business as usual' even less. The new reality taking shape is made of complexity, uncertainty and opportunities. To adapt and thrive, organizations must accelerate and become resilient and agile. The pandemic, which has been designated a global pandemic, is having a devastating impact on several industries.²² As the entire world tries to stem the spread of the virus and contain the outbreak, life is slowly grinding to a halt – and with it much of the economy. While all industries have been affected by the COVID-19 pandemic, some bear the brunt of the downturn much more than others. Many small businesses will need to make extreme changes to survive. The broad themes are, by now, familiar and generally the same as with most large businesses: protecting the health and safety of employees and customers, adapting business models, investing in talent and technology, and adjusting staffing models and labor practices.

In a muted recovery, it could take more than five years for the most affected sectors to get back to 2019-level contributions to GDP.

Estimated time to recover to pre-COVID-19 sector GDP¹

²² Source: Oxford Economics; McKinsey Analysis; McKinsey Global Institute analysis
<https://www.mckinsey.com/featured-insights/coronavirus-leading-through-the-crisis/charting-the-path-to-the-next-normal/covid-19-recovery-in-hardest-hit-sectors-could-take-more-than-5-years>

While the pandemic has placed unparalleled demands on modern healthcare systems, the industry's response has vividly demonstrated its resilience and ability to bring innovations to market quickly.

SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL IMPACT

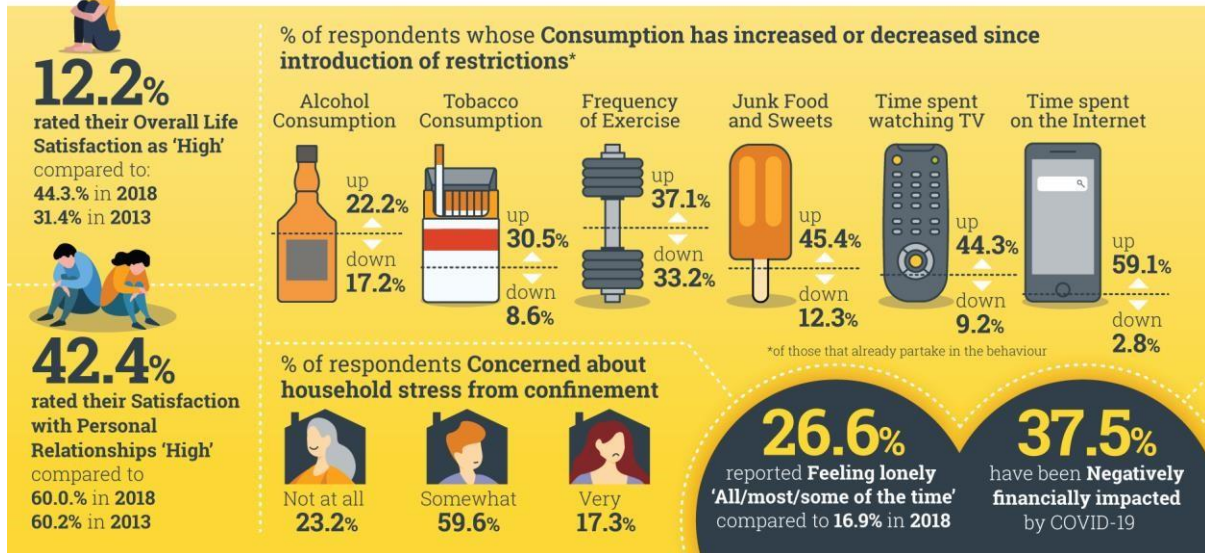
Social relationships refer to the existing associations between family members, friends, neighbors, co-workers, and other associates. Due to the COVID-19 pandemic, social distancing has been imposed by the curfew program in Jordan. As a result social relationships are negatively affected, which could ultimately lead to negative health implications. Decision-makers are advised to provide educational campaigns that improve the sociological health of the general population. The quality of social relationships is impacted by positive aspects such as emotional support from others, and negative aspects such as conflict and stress. Social relationship scientists often emphasize that comfortable, relaxed and easy social relationships are important in a person's life and have a great impact on health, affecting their behavioral, psychosocial, and physiological states.²³ To reduce or even eradicate contact between people in public spaces, Jordan and many other countries worldwide implemented a curfew that came into effect on March 15th, 2020.²⁴ The curfew aimed to battle the coronavirus outbreak through the application of certain regulations. Except in the case of emergencies, civilians or other unauthorised individuals were forbidden to leave home and had to stay off the streets. Places of public assembly were closed. The Covid-19 pandemic has affected the way people live interpersonal relationships. The lockdown was characterized of a different organization of daily life, with an incrementation of time at home and a reduction of distance through digital devices as per the infographic below.²⁵ This period was also seen as an evolution in the concept of empathy, producing new perspectives in the study of the phenomenon according to a sociological and neurological points of view. Indeed, empathy defined as the ability to understand and share the feelings of another - involves several elements, such as: (a) social context and historical period of the individual, (b) neurological mechanisms, and (c) psychological and behavioral responses to feelings of others. The neuro-sociological perspective analyzes the mechanisms involved in the empathic process, focusing on human communication and interpersonal relationships.²⁶

²³ (Umberson & Montez, 2010). Social relationships and health: A flashpoint for health policy. *Journal of Health and Social Behavior*, 51(Suppl), S54–S66. <https://doi.org/10.1177/0022146510383501>

²⁴ <https://www.netherlandsandyou.nl/latest-news/news/2020/03/14/new-measures-covid19-jordan>

²⁵ <https://www.cso.ie/en/releasesandpublications/ep/p-sic19/socialimpactofcovid-19surveyapril2020/> CSO statistical publication, 08 May 2020, 11am

²⁶ (Singer and Lamm, 2009; Decety and Ickes, 2009)

CONCLUSION

The COVID-19 pandemic has triggered the deepest economic recession in nearly a century, threatening health, disrupting economic activity, and hurting well-being and jobs.

Extraordinary policies are required to walk the tightrope towards recovery, which will shape the economic and social prospects of the coming decade. "In the midst of every crisis, lies great opportunity," a quote widely attributed to Albert Einstein says. The current crisis is no different in that it also presents a chance for policy adjustments. "As countries formulate policies for recovery, they have a chance to embark on a greener, smarter, and more equitable development path. Investing in green infrastructure projects, phasing out fossil fuel subsidies, and offering incentives for environmentally sustainable technologies can buttress long-term growth, lower carbon output, create jobs, and help adapt to the effects of climate change," World Bank President David Malpass says in his opening remarks.

Reference

1. Sohrabi C, Alsafi Z, O'Neill N, et al. World Health Organization declares global emergency: a review of the 2019 novel coronavirus (COVID-19). *Int J Surg.* 2021;76:71-76. [PubMed] [Google Scholar] Bloomberg. (2021) Mapping the Coronavirus outbreak across the world
2. <https://www.bloomberg.com/graphics/2020-coronavirus-cases-world-map/> World Economy to Trail Pre-Pandemic Trajectory for Years
3. <https://www.statista.com/chart/22924/global-gdp-projections-made-before-and-during-covid-19-pandemic/> Source: Oxford Economics; McKinsey Analysis; McKinsey Global Institute analysis
4. <https://www.mckinsey.com/featured-insights/coronavirus-leading-through-the-crisis/charting-the-path-to-the-next-normal/covid-19-recovery-in-hardest-hit-sectors-could-take-more-than-5-years> (Umberson & Montez, 2010). Social relationships and health: A flashpoint for health policy. *Journal of Health and Social Behavior*, 51(Suppl), S54–S66. <https://doi.org/10.1177/0022146510383501>
5. <https://www.netherlandsandyou.nl/latest-news/news/2020/03/14/new-measures-covid19-jordan>
6. <https://www.cso.ie/en/releasesandpublications/ep/p-sic19/socialimpactofcovid-19surveyapril2020/> CSO statistical publication, 08 May 2020, 11am (Singer and Lamm, 2009; Decety and Ickes, 2009).

ВЛИЯНИЕТО НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19 ВЪРХУ БЪЛГАРСКИЯ ТУРИЗЪМ

Преслава Веселинова Маринова
12 клас
ПГРЕ “Г.С. Раковски” гр. Бургас
lilpreslava@abv.bg

Резюме

Вследствие на пандемията от Covid 19, в световен мащаб бяха наложени противоепидемични мерки, ограничения и забрани. Това от своя страна се отрази негативно на световната икономика. Туризмът също беше тежко засегнат от предхождащите събития, а както знаем, туризмът има важно значение в социален и икономически аспект. До какво доведе всичко това ще разгледаме тук.

Ключови думи: Туризм, икономика, пандемия, коронавирус, криза.

Увод

Проблемите, възникнали вследствие на пандемията от Covid-19 оспорвано са много и от най-различно естество. Здравната криза, проблемът с дезинформацията, настанилата паника у хората и налагането на противоепидемични мерки, всичко това е факт, но факт е също и предстоящата икономическа криза, която ще засегне всеки един сектор на икономиката в световен мащаб. Един от най-пряко засегнатите отрасли е туризмът, защото той няма как да просъществува при затворени граници, спрени полети, неработещи хотели и заведения. До 2019 година туризмът е генерирал 12% от brutния вътрешен продукт на страната, но поради настоящата пандемия този процент нямаше как да бъде достигнат през 2020 година. През летния сезон на изминалата година, в България нивата на чуждестранни туристи бяха намалели с около 80%, спрямо минали години. Поради този огромен спад бяха отчетени 800 млн. евро загуби в туризма, само за летния сезон на 2020 година. Само 10% от хотелите по българското черноморие отвориха, но дори и при този минимален процент на конкурентност, не всички хотелиери завършиха лятото с приходи. Поради невъзможността на много хотели да работят през изминалия летен сезон, 1/3 от хотелиерския бизнес фалира, а над 31 000 българи в хотелиерския бизнес са останали без работа. Процентите сочат, че подобна криза в туризма досега не е имало. Правителството предприе редица социални,

икономически и финансови мерки в помощ на туристическия бранш, в това число и мярката 60/40, която данните сочат, че е достигнала до почти 200 хил. души, но дали това беше достатъчно, като се има предвид, че в сектора на туризма работят над 500 хил. души?

ИКОНОМИЧЕСКИ ПОСЛЕДСТВИЯ ОТ КРИЗАТА, ПОРОДЕНА ОТ ВИРУСА COVID-19

Кризата, последвала след сблъсък на Covid-19 с човечеството, е различна по характер от предходните кризи, които българската икономика е преодоляла, защото тя не е породена от вътрешни дисбаланси в икономиката, а е предизвикана от външни за икономиката фактори. Друга разлика е, че настоящата кризата засяга едновременно и много силно както предлагането, така и търсенето на стоки и услуги. През последните 30 години е имало две кризи, които са довели до спад на международните пътувания - пандемията от ТОРС през 2004-2005 г. и световната финансова криза от 2009 г. Те обаче не са имали чак такова въздействие върху индустрията, тъй като в първия случай броят на пътуванията е спаднал само с 2 млн., а във втория - с 37 млн.

Туризмът е безпрецедентно един от най-големите губещи в създалата се ситуация. Поради невъзможността на туризма да функционира по досега познатия начин, за съжаление, последваха огромни спадове в процентите на чуждестранни туристи у нас, изключително големи финансови загуби в туризма и в брутния вътрешен продукт на страната, който той генерира. За сметка на това безработните хора и фалитите рязко увеличиха своя брой.

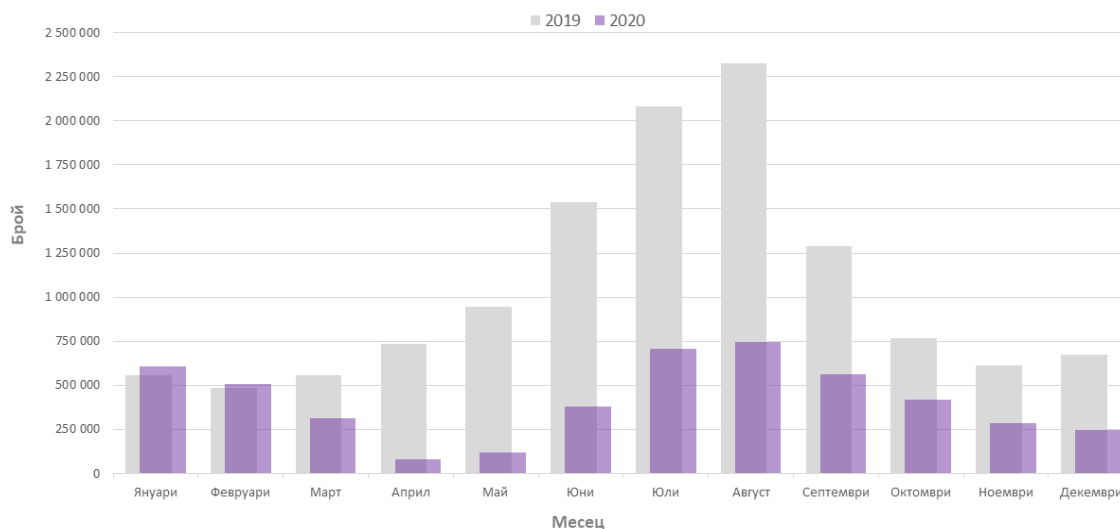
СПАД В ПОСЕЩЕНИЯТА НА ЧУЖДЕНЦИ В СТРАНАТА

В приложената графика може да видим посещенията на чужденци в страната, като в нея са съпоставени 2019 година и 2020 година. През месеците Януари и Февруари процентите се препокриват, но от Март месец и обявяването на lockdown-а се виждат огромни спадове в посещенията на чужденци в България. Нивата на чуждестранни туристи са намалели с около 80%. През последните няколко години броят на летиращите по Българското Черноморие е бил между 8 и 9 милиона, докато последното лято с лекия ръст на български летовници броят едва успя да достигне 2 милиона. Никога досега не са отчитани такива спадове и загуби за българския туризъм.²⁷

²⁷ <https://www.nsi.bg/bg/content/18256/basic-page>

D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%B5%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F-%D0%BD%D0%B0-%D1%87%D1%83%D0%B6%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%86%D0%B8-%D0%B2

Посещения на чужденци в Република България по месеци за периода 2019 - 2020 година

Забележки:

1. Считано от месец Април 2020 г. данните се предоставят от Министерството на вътрешните работи.

2. Повече статистически данни: <https://infostat.nsi.bg>

В следващата таблица са представени данните за посещенията на чужденци в Република България по месеци за периода 2018 - 2020 година:

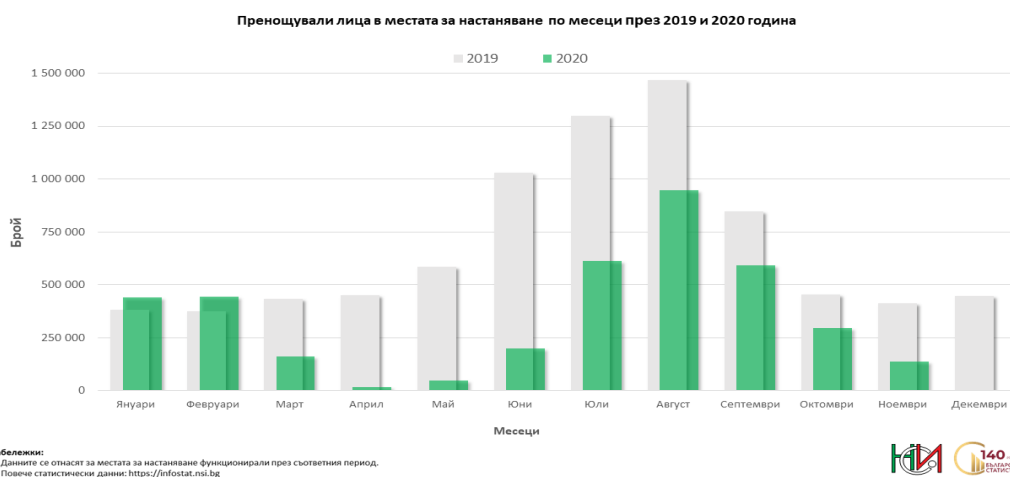
Година	Месец					
	януари	февруари	март	април	май	юни
2018	544013	457420	524291	701887	938642	1550446
2019	554276	482982	555620	731488	946721	1537033
2020	604553	508008	312829	81153	120382	380673

Година	Месец					
	юли	август	септември	октомври	ноември	декември
2018	2152833	2240206	1324202	739308	575234	619881
2019	2083051	2325187	1286370	766411	609650	673363
2020	705599	747079	563719	419144	283287	246930

Драстичното намаляване на чужди туристи в страната ни се предвиждаше още преди да започне летния сезон на 2020 година. Поради тази причина вътрешният туризъм се оказа

спасителен пояс за българската туристическа индустрия, макар и недостатъчен, за да компенсира сривовете. Заради ограниченията за пътуване в чужбина много българи предпочетоха да почиват на Българското черноморие. Раздвижването на сектора през лятото се дължи именно на вътрешния туризъм, но той не успя да компенсира загубите.

В следващата графика ще видим броят на пренощували лица по месеци през 2019 и 2020 година.²⁸

Тук отново наблюдаваме големия спад на туристи, особено през месеците Април, Май, Юни и Юли. Спадът се равнява на приблизително 65% за цялата 2020 година, спрямо 2019 година. Приходите от нощувките също се равняват на минус 65% спрямо близките изминали години.

СПАД В БРУТНИЯ ВЪТРЕШЕН ПРОДУКТ НА СТРАНАТА

Благодарение на сведеното до минимум предлагане и търсене на стоки и услуги, приходите на работещите в “стопираните” услуги изчезват напълно, което, разбира се, оказва влияние и на брутният вътрешен продукт на всички засегнати от пандемията страни.

През 2019 г. брутният вътрешен продукт на България нараства с 3,4%, като за пета поредна година ръстът надхвърля 3%. В цифри стойността му се равнява на 118,7 млрд. лева. Но

²⁸ <https://www.nsi.bg/bg/content/18209/basic-page/%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%B4%D0%B8-%D0%BE%D1%82-%D0%BD%D0%BE%D1%89%D1%83%D0%B2%D0%BA%D0%B8-%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D1%89%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D0%B8-%D0%BB%D0%B8%D1%86%D0%B0-%D0%B2-%D0%BC%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-%D0%BD%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%8F%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5>

кризата, породена от глобалната пандемия, рязко промени динамиката на икономическата активност в българската икономика през месец март 2020 година. Ефектът на кризата бе отразен в основните макроикономически звена през второто тримесечие. Брутният вътрешен продукт отчита спад от 8,5% в реално изражение спрямо второто тримесечие на 2019 г. и от 10% спрямо първото тримесечие на 2020 година. Туризмът също участва значително в спадовете на брутния вътрешен продукт, защото досега той е генерирал около 12% от него, но от започването на пандемията от коронавирус и от взетите мерки от правителството, туризмът е неспособен да достигне тези стойности вече, поне в следващите 2 до 3 години.

На приложената таблица можем да видим данните за брутната добавена стойност и брутния вътрешен продукт по тримесечия за периода 2016-2020 година.²⁹

Тримесечи е	Темп на прираст спрямо предходното тримесечие		
	БДС общо за икономиката	Корективи (Данъци минус субсидии върху продуктите)	Брутен вътрешен продукт
2016-Q1	3,3	7,7	4,0
2016-Q2	3,5	9,1	4,1
2016-Q3	3,2	3,7	3,5
2016-Q4	4,3	0,2	3,8
2017-Q1	4,5	-1,6	3,6
2017-Q2	4,2	-1,7	3,5
2017-Q3	4,0	0,7	3,7
2017-Q4	3,8	-0,9	3,2
2018-Q1	3,5	-0,4	3,0
2018-Q2	3,3	1,8	3,1
2018-Q3	3,5	2,6	3,3
2018-Q4	3,5	3,7	3,5
2019-Q1	3,4	9,0	4,2
2019-Q2	3,7	7,6	3,8
2019-Q3	3,0	6,4	3,3
2019-Q4	2,8	3,4	3,1
2020Q1** *	2,3	-1,8	2,3
2020Q2** *	-7,8	-8,7	-8,6
2020Q3** *	-4,6	-6,3	-5,2

Това е най-значителният спад на местния БВП от 1999 година насам. Рецесията идва до голяма степен от срив в търговия, транспорт, хотели и ресторанти, които във всички статистики са взети заедно и няма възможност за по-детайлно разчитане на данните. Това,

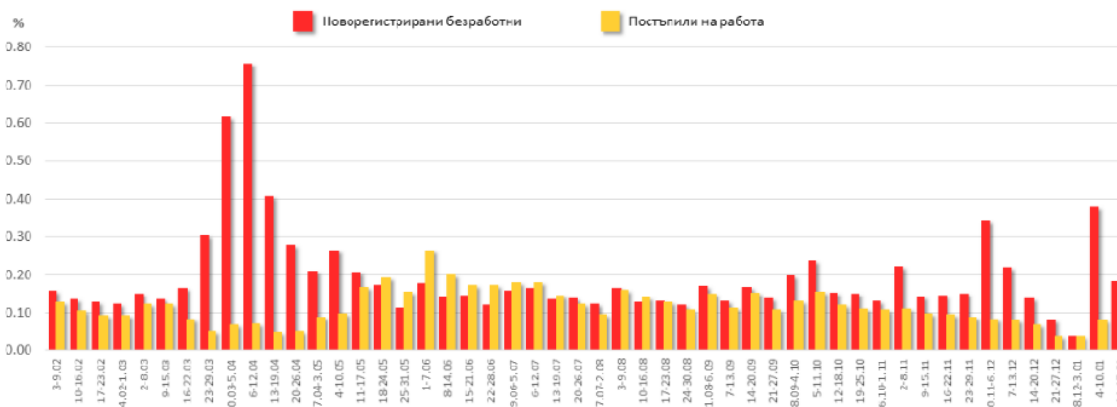
²⁹ <https://www.nsi.bg/bg/content/12582/%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%BD%D0%B8-%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%B8>

което е налично, показва спад в трите сектора от близо 18%, от който идва повече от половината от общия икономически срив.

БЕЗРАБОТИЦАТА ПОРОДЕНА ОТ ПАНДЕМИЯТА

Когато работата на ресторанти, хотели, магазини, нощни заведения и други е преустановена за дълъг период от време, е в реда на нещата да последват множество фалити и огромен ръст на безработица в страната. Данните сочат, че новорегистрираните безработни в бюрата по труда от началото на пандемията досега са над 400 хиляди души. Всеки трети новорегистриран безработен от началото на коронакризата у нас до момента е от ресторантьорството, хотелиерството или туризма. От тази сфера са общо 30,6% от входящия поток на новорегистрираните безработни в бюрата по труда. Нивата на покачване на безработицата не стихват и през 2021 година, регистрираните в бюрата по труда лица в периода 4 - 10 януари са 15 731, което е най-високият брой от третата седмица на април 2020 г. досега. В същото време започналите работна хора са изключително малко – 3346 души.³⁰

Относителен дял на новорегистрираните безработни в бюрата по труда и постъпилите на работа от населението в трудоспособна възраст в периода 3 февруари 2020 – 17 януари 2021 година

³⁰ <https://www.nsi.bg/node/18150>

АНТИКРИЗИСНИТЕ ИКОНОМИЧЕСКИ МЕРКИ ПРИЕТИ ОТ ПРАВИТЕЛСТВОТО ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА НЕГАТИВНИТЕ ЕФЕКТИ ОТ ПАНДЕМИЯТА ВЪРХУ ИКОНОМИКАТА НА СТРАНАТА

В подкрепа на бизнеса правителството прие редица антикризисни мерки, с които да подпомогне българският работодател и да даде възможност на хората да не изгубят напълно доходите си и настоящия си персонал. Някои от предприетите мерки, засягащи туристическия сектор и хората, които работят в него са: - Мярка „60/40“.

По мярката се изплащат средства на работодатели от някои икономически сектори за запазване на заетостта за работници и служители. Това означава, че държавата покрива 60% от осигурителния доход на работниците и от осигурителните вноски, дължими от осигурителя, а останалите 40% работодателят покрива самостоятелно. Разбира се, за да бъде одобрен един работодател неговият бизнес трябва да отговаря на определени условия и някои от тях са:

1. Работата на бизнеса да е била преустановена през периода на обявените извънредно положение и извънредна епидемична обстановка;

2. Работниците и служителите са работили на непълно работно време по време на извънредното положение или извънредната епидемична обстановка;

3. Работниците и служителите трябва да бъдат осигурени в сектори "Хотелиерство и ресторантьорство" и "Друг пътнически сухопътен транспорт, неклассифициран другаде".

- „Подкрепа на микро и малки предприятия за преодоляване на икономическите последици от пандемията COVID-19“ (Мярка “3-10“).

Това е безвъзмездна подкрепа в размер между 3 хил. и 10 хил. лв. за микро и малки предприятия. Мярката е насочена към микро- и малки предприятия с персонал до 50 служители, регистрирани преди 01.07.2019 г., които са претърпели спад с минимум 20% в своя оборот за месец април 2020 г.

- Предоставяне на безвъзмездни средства на лица, извършващи туроператорска и туристическа агентска дейност.

Мярката включва еднократно предоставяне на безвъзмездни средства в размер на 4 на сто от оборота без ДДС през 2019 г., за да компенсира загубите на туроператорите и туристическите агенти за периода от 01.03.2020 г. до 31.12.2020 г.

- Мярка за запазване на заетостта в секторите “Транспорт” и “Туризм”.

Мярката представлява ежемесечно изплащане от Агенцията по заетостта на одобрените работодатели компенсации в размер на 290 лв., които включват нетна сума за възнаграждение на работниците/служителите в размер на 189 лв. и дължимите данъчно-

осигурителни вноски за сметка на работодателя и осигуреното лице, но за не повече от 9 месеца в периода 01.07.2020г. – 31.03.2021г. Една фирма може да се възползва до 9 месеца и одобрените работодатели са длъжни да запазят служителите, за които получават средства за допълнителен период, равен на половината период на получените компенсации.³¹

БЯХА ЛИ МЕРКИТЕ ЕФЕКТИВНИ И КАКЪВ БРОЙ РАБОТОДАТЕЛИ СЕ ДОКОСНАХА ДО ТЯХ?

По мярката “60/40” към 2 февруари 2021 година са подкрепени 11 925 работодатели и са съхранени работните места на 265 137 човека. Секторът “Хотелиерство и ресторантьорство” е подпомогнат с около 107,1 млн. лв. за 51,9 хиляди работни места.³²

По процедурата за „Подкрепа на микро и малки предприятия за преодоляване на икономическите последици от пандемията COVID-19“ към 26.01.2021 година одобрени за финансиране са 22 821 броя проектни предложения. От отхвърлените над 6 000 броя проектни предложения са върнати за преразглеждане 3 354 броя проекти.

По процедурата „Подкрепа за средни предприятия за преодоляване на икономическите последици от пандемията COVID-19“ са одобрени и подпомогнати 1 703 броя проектни предложения с обща одобрена сума в размер на над 233,6 млн. лева.³³

На пръв поглед противокризистните мерки, предприети от държавата изглеждат надеждни и съобразени с бюджетът на нашата страна, но те реално са недостатъчни, защото в началото на кризата се анонсираха мерки за около 5 млрд. лева, от които е разплатен 1 млрд, което е 1% от БВП на страната. За сравнение Франция е отделила 17% от Брутният си вътрешен продукт, Германия- 22%, а съседни страни, като Румъния и Гърция- между 5-10% от БВП. Над 41% от бизнесите не успяват да се възползват от мерките, поради забавения процес, критериите, на които трябва да отговарят и бюрокрацията. Голяма част от българския бизнес фалира, поради точно забавянето на мерките. Друг казус е условието, че за да се възползват от мярката “60/40” работата на бизнеса трябва да е била преустановена през периода на обявените извънредно положение и извънредна епидемична обстановка. Когато разглеждаме в частност летният туризъм, ситуацията е много сложна и тук имаше нужда от незабавно реагиране и незабавни помощи, като се има предвид фалитът на британския туроператор „Томас Кук“ през 2019, който сам по себе си завлече много от хотелиерите към фалит. Тогава не бяха предприети никакви мерки за подпомагане на

³¹ <https://coronavirus.bg/bg/merki/ikonomicheski>

³² <https://www.24chasa.bg/novini/article/9492249>

³³ <https://www.mi.government.bg/bg/news/napredak-po-antikrizisnite-ikonomicheski-merki-izpalnyavani-ot-ministerstvoto-na-ikonomikata-za-preodo-4002.html>

бизнеса и предотвратяването на филити, което остави работодателите от тази сфера в позиция на оцеляване. Една година по-късно кризата отново удря туристическия сектор и благодарение на забавените мерки много бизнеси в сферата фалираха преди да получат каквато и да е финансова помощ.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Заразата от коронавирус се превърна в истинска катастрофа за туризма и стана най-големият враг на бизнеса с туристически пътувания в цял свят. Познатият ни досега начин на работа трябва да се промени коренно, но също трябва да се променят и решенията вземани от Правителството и Министерството по туризъм. За овладяване на икономическата криза ще са нужни години, много новаторски идеи и компромиси от страна на властта, защото този бизнес няма да издържи още дълго, оцеляващ на ръба и без постоянната подкрепа на държавата. Новите времена налагат преосмисляне на досега взетите решения и на цялата вътрешна политика на държавата. Сега, повече отвсякога, бизнесът се нуждае от подкрепа и адекватно взети решения.